

DET GRÖNA MUSEET?

Klimatansvar som institutionaliserad hållbarhet i svenska museimyndigheters styrdokument

Anya Barker

Examensarbete (30 högskolepoäng) i museologi för masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Julia Håkansson

År: 2026

Title

The Green Museum? – Climate Responsibility as Institutionalised Sustainability in the Policy Documents of Swedish Museum Authorities

Abstract

This master's thesis examines how climate responsibility is formulated in policy and governance documents of Swedish national museum authorities. Drawing on a text analysis, the study investigates how climate-related issues are articulated, what meanings are attributed to sustainability, and how these formulations are shaped by institutional contexts. The theoretical framework combines social ecological theory and institutional theory. Social ecology highlights the interconnectedness of environmental issues with broader societal structures, while institutional theory explains how organisations tend to respond to change through established and legitimate forms of practice.

The results show that climate responsibility is clearly acknowledged across the studied institutions. However, it is rarely expressed as a disruptive crisis requiring fundamental transformation. Instead, it is articulated through concepts such as sustainability, knowledge dissemination, public engagement, and internal governance. This makes climate responsibility both visible and operational, but also organisationally manageable. The analysis further demonstrates that sustainability functions as a shared language yet takes on different meanings depending on museum type.

The study concludes that climate responsibility in museum governance is shaped by a tension between transformative potential and institutional stability. Although museums position themselves as actors in relation to climate change, their responses are largely framed within existing organisational logics, which enables action while limiting more radical forms of change.

Keywords

Museum, climate responsibility, climate crisis, sustainability, policy documents, social ecology, institutional theory

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	5
1.1. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	7
1.2. BAKGRUND.....	8
1.3. DISPOSITION.....	11
2. TIDIGARE FORSKNING	13
2.1. MUSEER, KLIMATFÖRÄNDRINGAR OCH HÅLLBARHET	13
2.2. MUSEET SOM SAMHÄLLSAKTÖR	14
2.3. KRITISKA PERSPEKTIV PÅ MUSEERS KLIMATDISKURS	15
2.4. KULTURARV, FÖRÄNDRING OCH FRAMTID.....	16
2.5. DEN SKANDINAVISKA KONTEXTEN.....	17
2.6. SAMMANFATTNING	18
3. TEORETISK ANSATS.....	20
3.1. SOCIALEKOLOGISK TEORI.....	20
3.2. INSTITUTIONELL TEORI SOM KOMPLETTERANDE PERSPEKTIV	23
4. METOD	25
4.1. METODVAL OCH FORSKNINGSDSIGN	25
4.2. MATERIAL OCH URVAL	27
<i>Naturhistoriska riksmuseet</i>	<i>28</i>
<i>Statens historiska museer.....</i>	<i>28</i>
<i>Moderna museet</i>	<i>29</i>
<i>Statens museer för världskultur</i>	<i>30</i>
4.3 MATERIALDISKUSSION OCH BEGRÄNSNINGAR.....	32
<i>Materialdiskussion.....</i>	<i>32</i>
<i>Metodologiska begränsningar.....</i>	<i>33</i>
4.4. ETISKA ÖVERVÄGANDEN	34
5. RESULTAT OCH ANALYS.....	36
5. 1. HUR KLIMATFRÅGAN ARTIKULERAS	36
5.2. HÅLLBARHETENS OLIKA BETYDELSER	40
5.3. RELATIONEN MELLAN NATUR OCH KULTUR.....	43
5. 4. ÖVERSÄTTNINGEN AV KLIMAT- OCH HÅLLBARHETSAMBITIONER	46
5.5. MUSEERNAS SAMHÄLLSROLL OCH KLIMATANSVAR	49
5.6. JÄMFÖRANDE SYNTES MELLAN MYNDIGHETERNA	52
6. DISKUSSION OCH SLUTSATSER	55

6.1. KLIMATANSVAR SOM INSTITUTIONALISERAD HÅLLBARHET	55
6.2. MUSEERNAS ROLL I KLIMATKRISEN	58
6.3. MUSEITYPERNAS OLIKA SÄTT ATT ÖVERSÄTTA KLIMATANSVAR	60
6.4. SLUTSATSER OCH VIDARE FORSKNING	63
6.5. AVSLUTANDE REFLEKTIONER	65
7. KÄLLFÖRTECKNING	68

1. Inledning

I *Death's End*, den avslutande delen i science fiction-trilogin *Remembrance of Earth's Past* av Liu Cixin, ställs mänskligheten inför ett existentiellt hot som hotar att utplåna såväl planeten som allt liv den bär. I skuggan av denna annalkande undergång, där hoppet om överlevnad framstår som ytterst begränsad, initieras ett projekt med syfte att bevara spåren av mänsklig civilisation. På Pluto konstrueras ett museum, avsett att rymma kunskap, minnen och materiella uttryck för mänskligt liv. Tanken är att denna samling ska kunna upptäckas av framtida överlevande, mänskliga eller utomjordiska, och därigenom vittna om den civilisation som en gång existerade på jorden.

Detta fiktiva scenario synliggör en central aspekt av mänskligheten: strävan efter att bevara och förmedla sin egen existens, även i mötet med total förintelse. Bevarande förekommer här inte enbart som en praktisk handling, utan som ett existentiellt behov. Ett sätt att ge mening åt mänsklig erfarenhet och säkerställa att den inte försvinner spårlöst. I denna handling kan museets idé förstås i sin mest koncentrerade form: som en institution för minne, identitet och kontinuitet.

Mot denna bakgrund framträder dock en avgörande spänning. Vad innebär det att bevara mänsklighetens minne i en tid då de ekologiska förutsättningarna för mänskligt liv snabbt försämras? Den planet som utgör grunden för både liv och kulturarv, och som vi delar med annat liv, utsätts idag för påfrestningar som hotar dess långsiktiga bärkraft. Klimatförändringar, förlust av biologisk mångfald och ökade sociala ojämlikheter pekar sammantaget mot en utveckling som riskerar att underminera möjligheten till ett hållbart och gott liv. I detta ljus blir bevarandets logik inte självklar. Vad är meningen med att skydda det kollektiva minnet, om de materiella och ekologiska villkor som möjliggör liv och minne eroderar?

I *Museums and Societal Collapse* argumenterar Robert R. Janes (2024) för att samtida samhällen uppvisar tydliga tecken på en pågående eller förestående kollaps. Bland dessa indikatorer identifierar han en växande ekonomisk ojämlikhet, spridningen av auktoritära styrelseformer, en accelererande förlust av biologisk

mångfald samt ett ekonomiskt system som bygger på ohållbar tillväxt. Därtill pekar Janes på statliga institutioners begränsade förmåga att hantera dessa sammanflätade kriser (Janes, 2024, s. 4). Mot denna bakgrund framstår klimatkrisen inte enbart som ett miljöproblem, utan som ett djupt samhälleligt och kulturellt dilemma.

Samtidigt menar Janes att museer intar en särskild betydelsefull position i mötet med dessa utmaningar. Genom sin förankring i lokala sammanhang fungerar museer som bärare av kollektiva minnen, identiteter och värderingar. Deras arbete med att samla, tolka och förmedla kunskap bidrar till att synliggöra historiska erfarenheter och samtida perspektiv. I detta avseende kan museer även förstås som förvaltare av hållbara levnadssätt, praktiker och kunskaper som under lång tid väglett mänskliga samhällen i relation till naturen. Därtill besitter museer en särskild potential att göra lärande tillgängligt och engagerande, inte minst genom att fungera som mötesplats mellan naturvetenskapliga och humanistiska kunskapstraditioner. Janes framhåller därmed museers potential att agera som broar mellan natur och kultur, mellan fakta och värderingar, samt mellan lokala erfarenheter och globala kriser (Janes, 2024, s. 4–5).

Med denna inramning tar studien sin utgångspunkt i frågan om museers roll i den pågående klimatkrisen. Ofta behandlas klimatfrågor i museisammanhang antingen som tekniska, som frågor om risk och bevarande, eller pedagogiska, som ett tema för utställningar och publik verksamhet. Den forskning om museer och klimatfrågor som jag identifierat har i stor utsträckning fokuserat på pedagogiska och praktiska initiativ. Däremot har museernas mer övergripande förståelser av samhällsansvar i relation till klimatkrisen analyserats i mindre omfattning. Detta är problematiskt eftersom sättet på vilket museer formulerar sitt ansvar också påverkar vilka former av handling som uppfattas som möjliga och legitima inom institutionen.

Utan kunskap om hur klimatansvar artikuleras i styrande dokument riskerar förståelsen av museernas klimatarbete att begränsas till de enskilda projekt och initiativ som är synliga i verksamheten. De institutionella ramar som formar, möjliggör och begränsar detta arbete riskerar då samtidigt att förbli osynliga.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att bidra med mer kunskap om hur museer själva förstår sitt samhällsansvar i relation till klimatkrisen och hur detta ansvar formuleras i policy- och styrdokument. Särskilt fokus riktas mot hur klimatfrågan artikuleras genom språk om hållbarhet, ansvar och framtid, samt hur relationen mellan natur och kultur kommer till uttryck i dessa sammanhang. Genom att analysera styr- och policydokument avser jag att belysa hur klimatkrisen inte enbart framstår som ett yttre hot, utan också som en katalysator för omförhandling av museers identitet, uppdrag och framtidsroll.

Jag har valt att analysera fyra statliga museimyndigheter med olika profiler: Naturhistoriska riksmuseet, Statens historiska museer, Moderna museet och Statens museer för världskultur. Urvalet gör det möjligt att jämföra museer med naturvetenskaplig, kulturhistorisk, konstnärlig och global inriktning.

Mot denna bakgrund formuleras följande forskningsfråga:

Hur formulerar museimyndigheterna sitt ansvar i relation till klimatkrisen i sina styr- och policydokument?

För att konkretisera denna övergripande fråga ställs därutöver följande delfrågor:

- *Hur artikuleras relationen mellan natur och kultur i museernas styr- och policydokument?*
- *På vilka sätt inkluderas frågor om hållbarhet i museernas förståelse av sitt uppdrag?*
- *Hur översätts klimat- och hållbarhetsambitioner till konkreta mål, åtgärder och styrning i museernas dokument?*

Genom att kombinera ett socialekologiskt perspektiv med institutionell teori avser jag att bidra till en fördjupad förståelse av museers roll i en tid präglad av ekologisk och samhällelig osäkerhet.

1.2. Bakgrund

Klimatförändringar som konsekvens av människans påverkan på planeten är ett faktum som redan i dag får konkreta effekter i Sverige. Klimatet förväntas bli varmare och mer nederbördsrikt, med ökade temperaturer, längre växtsäsonger och en norrförskjutning av klimatzonerna, vilket påverkar både naturmiljön och samhället i stort. I takt med att nederbörden ökar blir risken för intensiva regnfall och översvämningar större, samtidigt som delar av södra Sverige riskerar sommartorka och vattenbrist på grund av högre avdunstning. Även variationer i vädermönster och förskjutningar i arter och ekosystem kan ses som resultat av ett förändrat klimat, vilket pekar på att klimatförändringarnas effekter redan är synliga i Sverige och väntas förstärkas framöver (Naturvårdsverket, 2024).

Rapporten *The 2025 report of the Lancet Countdown on health and climate change: climate change actions offers a lifeline* argumenterar även för att klimatkrisen inte enbart är en miljöfråga utan också en tydlig hälsorisk. Rapporten beskriver att klimatförändringarnas hälsorisker nått nivåer utan motstycke och att 12 av 20 indikatorer nådde rekordnivåer i den senaste datan, vilket understryker att utvecklingen redan har mycket allvarliga konsekvenser för människors hälsa (Romanello et al., 2025, s. 2845). Rapporten ger också konkreta globala exempel på hur klimatförändringarna slår mot hälsa genom ökad exponering för värmeböljor, högre värmerelaterad dödlighet, extremväder, vatten- och livsmedelsosäkerhet samt ökade risker för smittsamma sjukdomar som exempelvis vibrioinfektioner, denguefeber och fästingburna sjukdomar (Romanello et al., 2025, s. 2845, 2815, 2812).

Rapporten kan också användas för att betona att fördröjd klimatpolitik både förvärrar hälsan och ökar samhällets kostnader. Den visar att värmestress och extremväder redan orsakar stora ekonomiska förluster, pressar hälso- och sjukvårdssystem och minskar arbetskapaciteten, samtidigt som fortsatt höga utsläpp fördjupar anpassningsgapet och gör framtida åtgärder svårare och dyrare (Romanello et al., 2025, s. 2805, 2848, 2810).

Samtidigt präglas klimatfrågan i Sverige under mitten av 2020-talet av politisk polarisering. Forskning visar att graden av polarisering inom svensk klimat- och

energipolitik varierar, och att riksdagspolitiker generellt är mer polariserade än väljare, särskilt i frågor som rör kärnkraft och vindkraft (Axelsson, Källman & Matti, 2025, s. 49, 53). Även om det finns bred politisk enighet kring klimatlagens (2017:720) övergripande ramverk och de långsiktiga klimatmålen, råder skillnader i synen på omställningens takt, ansvarsfördelning och vilka styrmedel som bör användas (Klimatpolitiska rådet, 2026, s. 6–7). För offentliga institutioner som museer innebär detta att klimatfrågan verkar inom ett samhälleligt och politiskt sammanhang där olika förväntningar och perspektiv existerar samtidigt men skaver mot varandra.

Museer, bibliotek och arkiv beskrivs i policybriefen *Museums, libraries and archives in the face of climate change challenges* av Magdalena Pasikowska-Schnass som förvaltare av kollektivt minne och kulturarv, med ansvar för att skydda föremål och samlingar för framtida generationer. Samtidigt framhålls att klimatförändringarna redan påverkar ABM-institutioner genom höga inomhustemperaturer, ökade krav på energianvändning samt risker kopplade till torka, översvämningar och stigande havsnivåer. Policybriefen betonar därför att museer både behöver minska sina egna utsläpp och anpassa sina arbetssätt, lokaler, program och samlingar till ett förändrat klimat (Pasikowska-Schnass, 2023, s. 1–3).

Riksförbundet Sveriges Museer släppte 2023 *Rekommendationer för klimatomfattig hållbarhet inom den svenska museisektorn* (Sveriges Museer, 2023). Även ICOM och IIC har särskilda riktlinjer, *Environmental Guidelines*, för hur museer och samlingsinstitutioner bör integrera miljöhänsyn i sitt arbete för att möta klimatrelaterade utmaningar (ICOM-CC & IIC, 2014). Dessa riktlinjer och rekommendationer berör dock museers arbete med klimatfrågor endast ur ett klimatpåverkansperspektiv. Även om dessa riktlinjer är centrala för att minska museers klimatpåverkan, tenderar de att rama in klimatfrågan som en fråga om teknisk och organisatorisk hållbarhet, snarare än som en fråga om museers sociala och etiska ansvar i en tid av ekologisk kris.

För att förstå hållbarhet i en vidare bemärkelse är det relevant att utgå från definitionen i FN-rapporten *Our Common Future*, även kallad Brundtlandrapporten

(World Commission on Environment and Development, 1987). Där definieras hållbar utveckling som en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina egna behov (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 54). Definitionen bygger dels på idén om mänskliga behov, särskilt de grundläggande behoven hos världens fattiga, dels på insikten om de begränsningar som teknik och samhällsliga strukturer sätter för miljöns förmåga att möta dessa behov (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 54). Rapporten betonar samtidigt att hållbar utveckling inte bör förstås som ett statiskt tillstånd, utan som en pågående förändringsprocess där resursanvändning, investeringar och teknisk utveckling formas i relation till både nuvarande och framtida generationers behov och möjligheter (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 25, 57).

Brundtlandrapportens definition har senare vidareutvecklats inom FN-systemet, bland annat i Svenska FN-förbundets *Hållbarhetspolicy*, till en tredimensionell förståelse av hållbar utveckling där ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet samverkar (2022, s. 1). Den ekologiska dimensionen handlar om att långsiktigt värna jordens ekosystem så att de kan fortsätta försörja nuvarande och kommande generationer med nödvändiga resurser (Svenska FN-förbundet, 2022, s. 2). Inom Agenda 2030 konkretiseras detta genom flera av de globala målen, särskilt mål 6 om rent vatten och sanitet, mål 13 om klimatförändringar, mål 14 om hav och marina resurser samt mål 15 om biologisk mångfald och ekosystem (Svenska FN-förbundet, 2022, s. 3).

Redan i Brundtlandrapporten betonades att hållbar utveckling förutsätter att skadlig påverkan på luft, vatten och andra naturresurser begränsas så att ekosystemens långsiktiga integritet kan upprätthållas (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 57). Rapporten framhåller också att människan är en del av naturens ekologiska system och att ekosfärens fortlevnad är en grundläggande förutsättning för samhällslig och ekonomisk utveckling (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 289). Ekologisk hållbarhet framträder därmed inte som ett avgränsat miljömål vid sidan av andra samhällsfrågor, utan som en grundläggande förutsättning för hållbar utveckling i stort.

Mot denna bakgrund är en central utgångspunkt i studien att klimatfrågan i museernas styrdokument kan uttryckas både direkt och indirekt. Den kan formuleras explicit genom hänvisningar till klimatförändringar, men också genom begrepp som inom hållbarhetsramverket är nära kopplade till klimatfrågan. linje med Brundtlandrapportens definition av hållbar utveckling, där ekologisk hållbarhet framhålls som en grundläggande förutsättning (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 57), samt Agenda 2030:s integrering av klimatmål i en bredare hållbarhetsagenda (Svenska FN-förbundet, 2022), behandlas begrepp som hållbarhet, miljö, resurseffektivitet, och samhällsansvar i denna studie som indirekta uttryck för klimatansvar.

1.3. Disposition

Studien är disponerad i sex avsnitt. Efter denna inledande del, där studiens syfte, frågeställningar och bakgrund presenteras, följer i avsnitt 2 en genomgång av tidigare forskning. Här behandlas forskning om museers relation till klimatförändringar och hållbarhet, museet som samhällsaktör samt kritiska perspektiv på museers klimatkurs. Kapitlet avslutas med en sammanfattning som positionerar studien i relation till det aktuella forskningsläget.

I avsnitt 3 presenteras studiens teoretiska ansats, där socialekologisk teori utgör det huvudsakliga ramverket, kompletterat med institutionell teori. Tillsammans möjliggör dessa perspektiv en analys av både klimatkrisens samhälleliga dimensioner och de organisatoriska villkor som präglar museers handlingsutrymme.

Avsnitt 4 redogör för studiens metod och material. Här motiveras valet av kvalitativ textanalys, urvalet av museimyndigheter och styrdokument samt de analytiska steg som ligger till grund för undersökningen. Vidare diskuteras materialets begränsningar och studiens etiska överväganden.

I avsnitt 5 presenteras studiens resultat och analys. Materialet analyseras tematiskt med fokus på hur klimatfrågan artikuleras i museernas styr- och policydokument,

hur relationen mellan natur och kultur formuleras samt hur hållbarhet och ansvar integreras i museernas uppdrag och styrning.

Avslutningsvis sammanfattas och diskuteras studiens resultat i avsnitt 6. Här relateras analysen till studiens syfte, frågeställningar och teoretiska utgångspunkter, samt till tidigare forskning. Kapitlet avslutas med reflektioner kring studiens bidrag och möjliga vägar för vidare forskning.

2. Tidigare forskning

2.1. Museer, klimatförändringar och hållbarhet

Forskningen om museers relation till klimatförändringar visar att museer i allt högre grad förstås som aktörer i hållbarhetsarbetet, men att detta engagemang fortfarande är ojämnt och ofta begränsat till vissa delar av verksamheten. Sarah Sutton undersöker i ”The evolving responsibility of museum work in the time of climate change” hur museer kan agera i klimatfrågan. Hon framhåller att museer har potential att bidra till klimatlitteracitet, offentlig mobilisering och samhällelig omställning, men samtidigt betonas att denna potential ännu inte fullt ut har omsatts i bred och systematisk praktik (Sutton, 2020, s. 619).

Museer har resurser och möjligheter att påverka hur klimatfrågan förstås av allmänheten genom samlingar, utställningar och pedagogiska program. Samtidigt betonar Sutton att engagemanget ännu inte är fullt etablerat i sektorn. Hon beskriver museers klimatinsatser som viktiga men fortfarande fragmentariska, där det finns en tydlig skillnad mellan enstaka goda exempel och en bred, gemensam omställning. Museets roll i klimatfrågan framträder därför som något som håller på att utvecklas, snarare än som en redan fullt integrerad del av institutionens vardag (Sutton, 2020, s. 619).

Parallellt med detta visar policybriefen av Pasikowska-Schnass att klimatfrågan i museisammanhang ofta behandlas ur ett mer tekniskt och institutionellt hållbarhetsperspektiv. Pasikowska-Schnass beskriver hur klimatförändringar redan påverkar ABM-institutioner genom högre temperaturer, ökade krav på energianvändning och risker från torka, översvämning och stigande havsnivåer. Därmed uppstår ett spänningsfält mellan å ena sidan bevarandekrav och å andra sidan behovet av att minska museernas egen klimatpåverkan (Pasikowska-Schnass, 2023, s. 2, 3).

Denna hållbarhetsdiskussion rör inte bara klimatstyrning och byggnadsdrift, utan också hur museer organiserar sin verksamhet. Pasikowska-Schnass framhåller att museer behöver anpassa lokaler, arbetssätt, program och samlingar till ett förändrat

klimat, samtidigt som de minskar sina utsläpp. Hon menar också att hållbar utveckling, klimaträttvisa och en rättvis omställning bör förstås som en del av museernas uppdrag, vilket gör klimatfrågan till en bredare institutionell och etisk fråga än enbart en fråga om energihushållning (Pasikowska-Schnass, 2023, s. 3, 6, 5).

En annan återkommande linje i forskningen är att museer inte bara förväntas anpassa sig till klimatförändringar, utan också bidra till att forma allmänhetens förståelse av dem. Sutton betonar att museer kan ge människor redskap att se kopplingen mellan klimatförändringar, historiska processer och samtida handlingar, medan Pasikowska-Schnass understryker att museer kan fungera som viktiga aktörer i den offentliga omställningen genom att kombinera bevarande, kunskapsförmedling och anpassning. (Sutton, 2020, s. 619; Pasikowska-Schnass, 2023, s. 6, 5). Tillsammans visar dessa perspektiv att museer allt tydligare förstås som institutioner som både påverkas av klimatkrisen och förväntas agera inom den.

2.2. Museet som samhällsaktör

I sin artikel "Sustainability as a driving force: perspectives on museums in Germany as social actors", publicerad i *Museum International*, argumenterar Guido Fackler (2023) att hållbarhet inte blir en isolerad sidofråga, utan en förändring som påverkar museets hela självförståelse som samhällselig aktör. Han menar att kraven på hållbart museiarbete, även om de i hög grad vuxit fram genom politiskt tryck, inte enbart leder till ekologiska förbättringar utan också bidrar till att omforma museet som social och samhällselig institution. Museet framträder därmed inte längre enbart som en plats för kunskapsöverföring, utan som en arena där sociala frågor, värderingar och samhällsförhandlingar får ta plats. (Fackler, 2023, s. 181, 190).

Som ett konkret exempel lyfter Fackler Landesmuseum Württemberg i Stuttgart, där arbetet med hållbarhet har inneburit att museet försökt undvika så kallade 'throw-away exhibitions', alltså tillfälliga utställningar som kräver stora resurser men bara används under kort tid. I stället har museet strävat efter mer resurssnåla och långsiktigt hållbara utställningsformer, samtidigt som sociala aspekter av hållbarhet har integrerats i verksamheten. Ett exempel är utställningen *Museum in*

Bewegung vid Museum der Alltagskultur, en enhet inom Landesmuseum Württemberg, där hållbarhetsarbetet kombinerades med en publik rundtur kring de 17 globala målen. På så sätt visar Fackler hur hållbarhet kan bli ett sätt att både minska ekologisk belastning och bredda museets roll i samhället. (Fackler, 2023, s. 186, 189).

Även Suttons arbete ligger nära denna förståelse av museet som samhällsaktör. Hon framhåller att museer kan bidra till klimatåtgärder inte bara genom sina interna arbetsprocesser, utan genom att utmana och utveckla offentlig förståelse av klimatkrisen. Olika museityper, från konst- och kulturhistoriska museer till naturhistoriska museer, kan bidra med olika former av kunskap, berättelser och perspektiv på klimatfrågan (Sutton, 2020, s. 619).

Janes utvecklar denna riktning ytterligare genom att beskriva museet som en slags livbåt i en tid av multikris och samhällelig kollaps. Hans poäng är inte att museer ensamma kan lösa klimatkrisen, utan att de som civila och offentliga institutioner har ett ansvar att bidra till social och kulturell resiliens. Han betonar att museer måste ompröva både sitt uppdrag och de värden som styr verksamheten, och att de bör förstås som institutioner som tillhör och påverkar allmänheten (Janes, 2024, s. 4, 94, 21).

Hos Janes blir det särskilt tydligt att museets värde inte kan reduceras till ekonomisk nytta eller traditionell samlingsförvaltning. Han framhåller att museer kan bidra till att upprätthålla tillit, gemensamma värden och socialt kapital i tider av ekologisk och social sårbarhet. Därmed framträder museet som en institution med etiska förpliktelser gentemot både människor och den mer än mänskliga världen, det vill säga djur- och växtriket (Janes, 2024, s. 100, 22).

2.3. Kritiska perspektiv på museers klimatsdiskurs

Elisa Nieroba och René Geisler (2025) analyserar i "Museums and climate change discourse: the selected case studies analysis", publicerad i *Museum Management and Curatorship*, klimatsdiskursen i internationella museers strategidokument. De visar att museerna visserligen skriver in klimatfrågan i sina planer, men att

innehållet ofta är ytligt och präglad av ett antropocentriskt synsätt. Naturen behandlas därmed fortfarande som något som kan förvaltas av människan, snarare än som en relationell och mer än mänsklig verklighet (Nieroba & Geisler, 2025, s. 366–367)

Det centrala i deras analys är att klimatfrågan ofta erkänns språkligt, men att det saknas förslag på mer radikala eller transformativa lösningar. Museerna framstår därmed som institutioner som kommunicerar hållbarhet, men som i praktiken sällan går längre än till policyformuleringar, allmänna målsättningar eller varumärkesbyggande (Nieroba & Geisler, 2024, s. 366, 379).

Denna kritik är viktig för den här studien eftersom den pekar på ett glapp mellan retorik och handling. Om klimatfrågan huvudsakligen förstås som ett tekniskt eller kommunikativt problem riskerar museets bredare sociala och etiska ansvar att osynliggöras. Därför blir det angeläget att undersöka hur museer själva formulerar sitt ansvar i relation till klimatkrisen, och hur de förstår relationen mellan natur, kultur och institutionell identitet.

2.4. Kulturarv, förändring och framtid

Boken *Heritage Futures*, med Harrison med flera som redaktörer, bidrar med ett viktigt perspektiv genom att flytta fokus från stabilitet till förändring, osäkerhet och framtidsskapande praktik. Boken visar att kulturarv inte bara handlar om att bevara det förflutna, utan om hur institutioner och samhällen aktivt formar framtider genom sina sätt att samla, ordna, dokumentera och värdera. Osäkerhet framstår därmed inte som ett undantag, utan som en central del av kulturarvsarbetets villkor (Harrison et al., 2020, s. 49–50, 60).

En viktig poäng i denna forskning är att förlust och förändring inte nödvändigtvis måste förstås som misslyckanden. I en tid av accelererande klimat- och miljöförändringar framstår föreställningen om fullständig bevaring som allt mindre realistisk, och i vissa fall som ohållbar. I stället öppnas möjligheten att förstå kulturarvsarbete som en praktik där man lär sig att leva med transformation och där

olika former av anpassning, omtolkning och selektivt bevarande blir viktiga (Harrison et al., 2020, s. 50, 516, 380).

Detta perspektiv är relevant för museiforskningen eftersom det förskjuter museets uppgift från ren skyddsprincip till framtidsarbete. Museet blir då inte bara en plats som bevarar objekt, utan också en institution som hjälper samhället att förstå förändring, förlust och nya former av ansvar (Harrison et al., 2020, s. 399). I relation till klimatkrisen innebär det att museer kan ses som aktörer som inte bara reagerar på hot, utan som också bidrar till att forma hur framtiden förstås och förvaltas (Janes, 2024, s. 115).

2.5. Den skandinaviska kontexten

I kapitlet *Pursuing sustainable futures through LAMs*, ur antologin *Libraries, Archives and Museums in Transition*, argumenterar Jochumsen et al. (2022) att museer i Skandinavien har tagit olika vägar i arbetet med hållbarhet och de globala målen, men att de i ökande grad kopplas till en bredare hållbarhetsagenda. Särskilt tydligt är detta i den danska Museum 2030-satsningen, där fokus ligger på hållbar energi, forskning om hållbara lösningar, bevarande av biologisk mångfald och jämlika möjligheter för alla medborgare (Jochumsen et al., 2022, s. 219).

Kapitlet visar därmed att museer inte enbart förstås som bevarande institutioner, utan också som aktörer i samhällelig omställning. Hållbarhet ramas in som något som både angår museernas egen verksamhet och deras roll i att stödja utvecklingen av ett mer hållbart samhälle i stort (Jochumsen et al., 2022, s. 219).

I en svensk kontext visar rapporten *Kulturarv för framtida generationer* att klimatförändringarna redan utgör en konkret risk för kulturarv i Västra Götaland och Halland. Rapporten behandlar förlust av kulturhistoriska värden som ett reellt problem och lyfter både materiella skador och förändrade bevarandeförutsättningar som följer av pågående klimatförändringar (Länsstyrelsen i Västra Götalands län & Länsstyrelsen i Hallands län, 2016, s. 150). I Västra Götaland och Halland hotas över 1 300 fornlämningar och ett stort antal kulturhistoriskt värdefulla byggnader av översvämningar redan under de nästa 100 åren. Rapporten pekar särskilt ut städer

som Göteborg, Kungsbacka, Halmstad, Uddevalla, Lidköping och Vänersborg som sårbara områden (Länsstyrelsen i Västra Götalands län & Länsstyrelsen i Hallands län, 2016, s. 57, 60). Även skredrisken längs Göta älv beskrivs som en av de högsta i Sverige, med över 900 dokumenterade skredärr i de båda länen (s. 66).

För museisamlingar och arkiv framträder hoten ofta mer indirekt, men samtidigt mycket konkreta. Ökad fuktbelastning, översvämningsrisk i magasin samt förbättrade förhållanden för mögel och skadeinsekter lyfts fram som särskilt problematiska. Rapporten beskriver också hur sådana förändringar redan orsakat omfattande skador på material hos hembygdsföreningar i regionen (Länsstyrelsen i Västra Götalands län & Länsstyrelsen i Hallands län, 2016, s. 94–96).

Rapporten visar också att dessa risker inte är abstrakta, utan knutna till specifika geografiska och materiella förhållanden. Havsnivåhöjning, översvämnningar, erosion och påverkan på kulturmiljöer i kust- och vattendragsnära områden kräver riskanalys, planering och samverkan mellan kulturmiljövård och klimatanpassning (Länsstyrelsen i Västra Götalands län & Länsstyrelsen i Hallands län, 2016, s. 48, 13).

Tillsammans visar dessa två källor den skandinaviska kontexten från två parallella spår. Det ena handlar om museer som institutioner i hållbarhetsomställningen, där hållbarhet kopplas till energi, biologisk mångfald och social jämlikhet. Det andra handlar om kulturarvets konkreta sårbarhet inför klimatförändringar, där svenska regionala risker gör klimatfrågan till en praktisk fråga om skydd, anpassning och framtida ansvar.

2.6. Sammanfattning

Sammantaget visar tidigare forskning att museer i allt högre grad kopplas till klimat- och hållbarhetsfrågor, men att detta ofta formuleras som potential, anpassning eller övergripande hållbarhet snarare än som ett tydligt ansvar i relation till klimatkrisen. Forskningen visar också att museer både påverkas direkt av klimatförändringar genom ökade krav på energianvändning, risker för samlingar och behov av klimatanpassning av lokaler (Pasikowska-Schnass, 2023), och

samtidigt förväntas bidra i offentligheten genom att främja klimatförståelse, offentlig mobilisering och samhällelig omställning (Sutton, 2020; Janes, 2024).

I den svenska/skandinaviska kontext som jag lyckats identifiera framstår forskningen som begränsad och framför allt inriktad på förmedling, hot och praktiska eller tekniska lösningar, snarare än hur museer formulerar sitt övergripande samhällsansvar i klimatkrisen. Förhoppningen är därför att denna uppsats ska bidra med kunskap om hur svenska museimyndigheter beskriver sin roll i relation till klimatkrisen och hur detta ansvar uttrycks i styrande dokument.

3. Teoretisk ansats

Denna studie tar sin teoretiska utgångspunkt i socialekologisk teori kompletterat med institutionell teori för att analysera museer både som organisationer som söker legitimitet inom givna institutionella ramar och som samhällsinstitutioner med ett bredare kulturellt uppdrag. Tillsammans möjliggör dessa perspektiv en analys som både fångar de strukturella orsakerna till klimatkrisen och de organisatoriska villkor som formar museers handlingsutrymme i relation till denna kris.

3.1. Socialekologisk teori

Socialekologisk teori utgör den teoretiska utgångspunkten i denna uppsats. I sin mest politiska och kritiska form, formulerad av Murray Bookchin i *Social Ecology and Communalism*, bygger socialekologin på antagandet att ekologiska problem i grunden är sociala problem. Det innebär att klimatförändringar, miljöförstöring och andra ekologiska kriser inte kan förstås som isolerade naturproblem, utan måste relateras till samhälleliga strukturer såsom ekonomisk ojämlikhet, hierarkiska maktförhållanden och en tillväxtorienterad marknadslogik. Bookchin menar att relationen mellan människa och natur präglas av samma dominansförhållanden som formar relationen mellan människor, vilket gör ekologisk kris till ett uttryck för djupare sociala och politiska ordningar (Bookchin, 2006, s. 20, 71, 47).

En central mekanism i Bookchins analys är kapitalismens imperativ att ”växa eller dö”. Bookchin menar att marknadssamhället är organiserat kring en konkurrenslogik där företag och organisationer tvingas expandera för att inte gå under. Det handlar enligt honom inte bara om enskilda aktörers intentioner, utan om ett opersonligt och självreglerande system där tillväxt och ständig förändring blir själva livslagarna för kapitalistisk existens (Bookchin, 2006, s. 81). Även om företag eller institutioner uttrycker ekologiska ambitioner menar Bookchin att marknadens överlevnadslogik gör en genuint ekologisk orientering svår att upprätthålla inom systemets egna ramar (Bookchin, 2006, s. 43–44)

För Bookchin blir det därför missvisande att tro att miljökrisen kan lösas genom etiska vädjanden till företag eller organisationer, eftersom sådana vädjanden inte förändrar den underliggande strukturella logik som driver expansionen (Bookchin, 2006, s. 44, 46). I stället riskerar fokus att hamna på symptom, såsom teknik, individuella livsstilar och administrativa rutiner, snarare än på de samhälleliga strukturer som producerar krisen. Den grundläggande utmaningen blir därmed att förändra de institutioner, värdesystem och maktstrukturer som upprätthåller tillväxtimperativet (Bookchin, 2006, s. 20).

En central utgångspunkt hos Bookchin är att människa och natur inte bör förstås som separata storheter, utan som sammanlänkade genom evolutionen i vad han beskriver som en gemensam natur med två former: första naturen, den biotiska och organiska evolutionen, och andra naturen, det mänskliga samhället och kulturen (Bookchin, 2006, s. 29). Den andra naturen är enligt Bookchin inte något onaturligt, utan snarare ett uttryck för första naturens egen utveckling och kreativitet. Människan är därmed inte skild från naturen, utan bär enligt honom på samma evolutionära potential till subjektivitet och förändring som kännetecknar allt levande (Bookchin, 2006, s. 27).

Samtidigt menar Bookchin att föreställningen om att naturen kan behärskas har sin grund i människans dominans över naturen. Redan genom framväxten av hierarkiska samhällsformer, långt före kapitalismen, etablerades idén om naturen som något som kunde ordnas, kontrolleras och underordnas mänskliga intressen (Bookchin, 2006, s. 38–39). Synen på naturen som ett objekt för dominans är därmed enligt Bookchin inte ett ursprungligt mänskligt drag, utan ett resultat av historiskt framväxta makt- och dominansförhållanden som senare förstärkts genom kapitalismens expansionslogik. En ekologisk omställning kräver därför, enligt Bookchin, inte bara tekniska lösningar utan också förändringar av de samhälleliga strukturer som producerar och upprätthåller dessa former av dominans (Bookchin, 2006, s. 39).

Ur Bookchins perspektiv är det därför inte tillräckligt att lösa miljöproblem genom tekniska justeringar eller individuella livsstilsförändringar. Snarare krävs en grundläggande omvandling av de institutioner, värdesystem och maktstrukturer

som producerar krisen. Socialekologin blir därmed ett normativt och kritiskt ramverk som riktar blicken mot själva organiseringen av samhället, inklusive hur ekonomi, politik och kultur formar människans förhållande till det naturliga. Bookchin kopplar också samman ekologisk frigörelse med social frigörelse, vilket gör att hållbarhet inte enbart förstås som en fråga om resursanvändning, utan som en fråga om demokrati, jämlikhet och makt (Bookchin, 2006, s. 13, 47, 71).

Inom den samtida och tvärvetenskapliga socialekologin, så som den utvecklats inom Wienskolan för socialekologi i antologin *Social Ecology* (Haberl et al., 2016), ligger fokus på samspelet mellan samhälleliga system, strukturer och aktörer. Ett bidrag är Hausknost med fleras kapitel ”’Society Can’t Move So Much As a Chair!’ — Systems, Structures and Actors in Social Ecology” (2016) som är en analys av hur sociala och symboliska system brukar stabilisera sig själva genom *relegation of agency*, vilket här förstås som att aktörskap kanaliseras till förändringsformer som uppfattas som minst hotfulla för systemets inre stabilitet (Hausknost et al., 2016, s. 141). Vidare kommer *relegation of agency* översättas till kanalisering av aktörskap.

Detta innebär att organisationer och politiska system ofta hanterar krav på genomgripande förändring genom att översätta dem till systemkompatibla handlingsformer. Klimatrelaterade krav riskerar därmed att kanaliseras till åtgärder som inte destabiliserar etablerade strukturer, samtidigt som mer transformativa former av förändring begränsas eller marginaliseras (Hausknost et al., 2016, s. 141).

Centralt i detta perspektiv är förståelsen av att aktörer alltid är inbäddade i strukturer som både möjliggör och begränsar handlingsutrymmet. Materiella och symboliska strukturer formar vad som uppfattas som möjligt, legitimt och genomförbart i samhället, exempelvis genom lagar, normer, traditioner och institutionella praktiker (Hausknost et al., 2016, s. 139). Samtidigt betonar Hausknost med flera att handlingsutrymme fortfarande existerar, men att förändring aldrig sker helt utanför de strukturer som aktörerna verkar inom (Hausknost et al., 2016, s. 132).

För denna studie är det socialekologiska perspektivet särskilt användbart eftersom det placerar museerna i ett större sammanhang än den enskilda organisationens praktiska klimatarbete. Museer kan här förstås som kulturella institutioner där

föreställningar om natur, kultur, ansvar och hållbarhet både reproduceras och omförhandlas. I relation till klimatkrisen blir deras roll därför inte bara att förmedla kunskap eller anpassa verksamheten, utan också att bidra till att forma samhälleliga normer kring relationen mellan människa och miljö.

3.2. Institutionell teori som kompletterande perspektiv

För att komplettera den socialekologiska ansatsen används institutionell teori, med utgångspunkt i sociologisk nyinstitutionalism såsom den presenteras av John W. Meyer i kapitlet "Institutional Theory and World Society" (Meyer, 2021). Medan socialekologin bidrar med en kritisk förståelse av klimatkrisens samhälleliga rötter, erbjuder institutionell teori analytiska begrepp för att förstå hur museer som organisationer agerar inom etablerade strukturer, normer och förväntningar.

Institutionell teori utgår från att organisationer inte enbart styrs av rationella beslut eller effektivitetshänsyn, utan i hög grad formas av kulturella modeller, professionella normer och samhälleliga föreställningar om vad som uppfattas som legitimt handlande. I detta perspektiv förstås institutioner inte bara som formella regler, utan som bredare meningssystem som påverkar hur organisationer definierar sina roller och prioriteringar (Meyer, 2021, s. 250, 258, 272). Ett centralt antagande inom sociologisk nyinstitutionalism är därför att organisatoriska förändringar ofta handlar mindre om faktisk omvandling än om anpassning till legitima modeller i omgivningen. (Meyer, 2021, s. 262, 250).

Ett centralt begrepp inom institutionell teori är mimetisk isomorfism, det vill säga att organisationer tenderar att efterlikna etablerade modeller när de möter osäkerhet (Meyer, 2021, s. 250). Detta är särskilt relevant i analysen av museisektorn, där professionella normer, branschlogiker och externa förväntningar kan bidra till att klimatfrågor hanteras genom likartade och ofta försiktiga organisatoriska lösningar. Institutionell teori gör det därmed möjligt att analysera varför museers arbete med klimatansvar ofta tar formen av tekniska och administrativa åtgärder, snarare än mer genomgripande omprövningar av uppdrag, värdegrund och samhällsroll.

I denna studie används institutionell teori inte som ett normativt ramverk, utan som ett analytiskt verktyg för att förstå de organisatoriska villkor som formar museers handlingsutrymme. Genom att kombinera detta perspektiv med socialekologisk teori skapas en möjlighet att analysera både varför förändring är nödvändig (utifrån socialekologin) och varför förändring ofta är svår (utifrån institutionell teori). Medan Bookchin ger en normativ och kritisk förståelse av klimatkrisen som ett strukturellt samhällsproblem, och Meyer förklarar varför organisationer söker institutionellt legitima handlingsformer, bidrar Hausknost med flera med ett perspektiv på hur sådana system samtidigt stabiliserar sig själva genom att omforma förändring till organisatoriskt hanterbara former. Tillsammans gör dessa perspektiv det möjligt att både förstå klimatkrisens strukturella dimensioner, analysera museernas institutionella anpassning och synliggöra de mekanismer genom vilka denna anpassning sker.

4. Metod

4.1. Metodval och forskningsdesign

Studien genomförs som en kvalitativ textanalys av policy- och styrdokument från fyra svenska museimyndigheter. Syftet med metodvalet är att undersöka hur museer formulerar sitt ansvar i relation till klimatkrisen och hållbarhetsfrågor, snarare än att mäta omfattningen av konkreta åtgärder.

Kristina Boréus (2022) framhåller i kapitlet ”Texter i vardag och samhälle”, i *Handbok i kvalitativa metoder* (red. Ahrne & Svensson), att textanalys lämpar sig särskilt väl för att undersöka hur problem, ansvar och handlingsutrymmen formuleras i text (Boréus, 2022, s. 181–183), vilket i denna studie är centralt eftersom fokus ligger på hur klimatansvar uttrycks i museimyndigheternas styr- och policydokument. Dessa texter fungerar som centrala verktyg för att definiera myndigheternas uppdrag, prioriteringar och verksamhetsområden, och ger därmed tillgång till hur klimatfrågan artikuleras på en övergripande institutionell nivå

Genom att analysera formuleringar kring hållbarhet, ansvar och samhällsroll möjliggör metoden en undersökning av vilka begrepp och perspektiv som används, samt vilka som utelämnas. Styrdokumentet betraktas därmed inte enbart som administrativa texter, utan som uttryck för hur museimyndigheterna positionerar sig i relation till klimatkrisen inom ramen för sitt uppdrag. Textanalysen gör det möjligt att synliggöra hur klimatfrågan integreras i befintliga styrlogiker, samt hur relationen mellan natur och kultur formuleras i dokumenten.

Analysen genomförs i flera steg. Inledningsvis görs en helhetsläsning av samtliga dokument i syfte att identifiera återkommande teman och övergripande mönster i materialet. Därefter identifieras meningsbärande enheter med relevans för studiens fokus, såsom formuleringar kopplade till klimat, ansvar, förändring och institutionell roll.

I nästa steg kodas materialet. Kodningen genomförs i två omgångar genom en kombination av deduktiva och induktiva steg. I den första, deduktiva fasen används

studiens teoretiska ramverk för att etablera övergripande analytiska kategorier. Från den socialekologiska teorin hämtas kategorier som relationen mellan natur och kultur, klimatkrisen som strukturellt samhällsproblem och samhälleliga maktstrukturer (Bookchin, 2006). Från den institutionella teorin hämtas kategorier som legitimitet, isomorfism, institutionell stabilitet och anpassning till etablerade handlingsmönster (Meyer, 2021). Därutöver används Hausknotz med fleras (2016) begrepp om kanalisering av aktörskap och systemkompatibilitet för att analysera hur förändringstryck kanaliseras till organisatoriskt hanterbara former. Dessa begrepp gör det möjligt att identifiera hur klimatansvar omformas i mötet med etablerade institutionella strukturer. Exempelvis kan klimatfrågan uttryckas genom mål, rutiner och uppföljning inom ramen för befintliga uppdrag, snarare än som en krisrespons som kräver en mer grundläggande omprövning av verksamhetens logik. Genom att uppmärksamma denna skillnad i kodningen blir det möjligt att synliggöra vilka former av handling som möjliggörs respektive utesluts i materialet.

I den andra, mer induktiva fasen bearbetas materialet öppet. De meningsbärande enheter som identifierats under helhetsläsningen kodoas med etiketter som växer fram ur materialet. Exempel på sådana koder är hållbarhet som styrbegrepp, klimat som kris respektive reform, kunskapsförmedling som ansvar, framtidsorientering, operationalisering genom mål och rutiner, museets samhällsroll samt museitypens betydelse för hur ansvar formuleras. Koderna är därmed både empiriskt grundade och påverkade av den teoretiska förståelsen. Analysen följer således ett abduktivt tillvägagångssätt, där tolkningen utvecklas genom en kontinuerlig växelverkan mellan empiriska iakttagelser och teoretiska begrepp.

Kodningsschemat förfinas därefter succesivt. Efter den första kodningsomgången kontrolleras samtliga koder mot materialet för att säkerställa att de fångar relevanta aspekter och att kategorierna är analytiskt åtskilda. Vid behov slås närliggande koder samman eller delas upp. Exempelvis visade sig kategorin hållbarhet initialt vara alltför bred, vilket ledde till en uppdelning i underkoder såsom hållbarhet som vetenskaplig kunskapsproduktion, hållbarhet som kulturarvsförvaltning, hållbarhet som global samhällsorientering och hållbarhet som verksamhetsstyrning. Denna uppdelning blir senare central i analysen (se avsnitt 5.2). På liknande sätt delas

kategorin klimatansvar upp i ansvar som krisrespons, ansvar som styrning och ansvar som samhällsroll för att tydligare fånga variationerna i materialet.

Slutligen grupperas koderna i de tematiska områden som strukturerar resultatkapitlet: hur klimatfrågan artikuleras, hållbarhetens olika betydelser, relationen mellan natur och kultur, översättningen av klimat- och hållbarhetsambitioner till mål och styrning samt museimyndigheternas samhällsroll och ansvar (5.1–5.5). Varje tema introduceras översiktligt och analyseras därefter med stöd i studiens teoretiska ramverk. Den jämförande syntesen (5.6) sammanför slutligen resultaten från de fyra myndigheterna utifrån de mönster som identifierats genom kodningen.

Avslutningsvis tolkas hur dessa teman samverkar och vilka föreställningar om museets samhällsuppdrag som kommer till uttryck. I enlighet med Boréus betonas att textanalys inte syftar till att fastställa en entydig ”rätt” tolkning, utan till att undersöka hur mening skapas genom ordval, argumentation och underförstådda antaganden (Boréus, 2022, s. 186–189). Textanalysen tolkas i ljuset av studiens teoretiska ramverk. Den socialekologiska teorin används för att förstå hur ekologiska problem relateras till sociala strukturer och maktförhållanden, medan institutionell teori bidrar med begrepp för att analysera organisatorisk tröghet, normstyrning och förändringsbenägenhet.

4.2. Material och urval

Det empiriska materialet utgörs av centrala policy- och styrdokument, exempelvis samlingspolicier, hållbarhetsstrategier och verksamhetsplaner från fyra museimyndigheter med olika institutionella profiler: Naturhistoriska riksmuseet, Statens historiska museer, Moderna museet och Statens museer för världskultur. Urvalet möjliggör en jämförande analys mellan olika typer av museiverksamheter, inklusive naturhistoriska, kulturhistoriska och konstinriktade institutioner, samt museer med uttalat fokus på globala och samtida perspektiv.

Materialet har samlats in genom att jag kontaktat respektive museimyndighets registrator via e-post, där studiens syfte, att undersöka hur statliga museer ser på

och arbetar med miljö- och klimatfrågor, har presenterats och relevanta dokument har efterfrågats, såsom strategiska planer, samlingsförvaltningsplaner, hållbarhetspolicyer, miljöpolicyer eller liknande. Dokumentens karaktär varierar i viss utsträckning mellan myndigheterna, vilket speglar att organisationerna arbetar med olika typer av policy- och styrdokument. De fyra museimyndigheterna samt de dokument som analyseras i studien presenteras nedan:

Naturhistoriska riksmuseet

Myndigheten är en nationell kunskapsinstitution med fokus på naturvetenskap, biologisk mångfald och miljöfrågor (Naturhistoriska riksmuseet, 2026). Museets verksamhet är nära kopplad till forskning om klimat och ekosystem, vilket gör det särskilt relevant för studiens fokus på klimatkrisen.

I denna studie analyseras tre av myndighetens styrdokument. Det första dokumentet är Naturhistoriska riksmuseets strategiska plan för 2023–2030 som har karaktären av ett vägledande styrdokument, *Våra strategiska val för en livskraftig planet*, som beskriver museets vision, uppdrag och prioriteringar under tidsperioden (Naturhistoriska riksmuseet, 2023). Det andra dokumentet är myndighetens formella *Miljöpolicy*. Det är ett styrande policydokument som beskriver hur verksamheten ska arbeta systematiskt med miljöfrågor inom ramen för myndighetens övergripande vision ”en livskraftig planet” (Naturhistoriska riksmuseet, 2024). Slutligen är det tredje dokumentet *Riktlinjer för förvärv, accession och deaccession vid Naturhistoriska Riksmuseet* är ett formellt styrdokument med riktlinjer för hur Naturhistoriska riksmuseet hanterar förvärv, accession och deaccession av samlingar, med tydlig förankring i museets uppdrag: internationella standarder och relevant lagstiftning. Innehållet beskriver museets samlingars syfte: att bevara biologisk, geologisk och paleontologisk mångfald som grund för forskning, utställning och undervisning, samt spegla både nationell och internationell variation (Naturhistoriska riksmuseet, 2018).

Statens historiska museer

Myndigheten ansvarar för flera kulturhistoriska museer och arbetar med att bevara och förmedla Sveriges historia från förhistorisk tid till nutid (Statens historiska

museer, 2026). Institutionen representerar ett kulturarvsperspektiv där frågor om identitet, historia och kollektiva minnen står i centrum.

I denna studie analyseras fyra av myndighetens dokument. Det första dokumentet är en inriktningsplan för Statens historiska museer vid namn *Inriktningsplan 2022–2026* som beskriver myndighetens mål, prioriteringar och organisationskultur. Det fungerar som en strategisk färdplan för verksamhetsutveckling och som underlag för den årliga planeringen (Statens historiska museer, 2022). Det andra dokumentet är en formell miljöpolicy för myndigheten vid namn *Miljöpolicy Statens historiska museer*, daterad 2014, som uttrycker myndighetens vilja att arbeta systematiskt, långsiktigt och med ständig förbättring av miljö- och hållbarhetsarbetet (Statens historiska museer, 2014). Det tredje dokumentet är myndighetens *Hållbarhetspolicy* från 2023. Det är ett styrdokument som beskriver hur myndigheten ska arbeta med hållbar utveckling i sin ordinarie verksamhet (Statens historiska museer, 2023). Slutligen är det fjärde dokumentet ett formellt styrdokument för myndighetens samlingsförvaltning, *Förvaltningspolicy för samlingarna*. Förvaltningspolicyn är myndighetsövergripande och syftar till att ge en samlad bild av hur Statens historiska museers samlingsarbete ska styras, användas som stöd för medarbetare och fungera som underlag för framtida prioriteringar (Statens historiska museer, 2025).

Moderna museet

Myndigheten är ett nationellt konstmuseum med inriktning på modern och samtida konst. Statens konstråd och ArkDes har från januari 2026 inordnats i myndigheten (Moderna Museet, 2026). Museet fungerar som en plattform för samtida samhällsfrågor och konstnärliga uttryck, vilket gör det relevant för att analysera hur klimatfrågan kan artikuleras inom ett estetiskt och diskursivt sammanhang.

I denna studie analyseras tre dokument från myndigheten. Det första dokumentet är Moderna museets *Verksamhetsplan 2025* som är ett styrande och operativt dokument förankrat i myndighetens uppdrag och i gällande regleringsbrev. Den beskriver museets kärnuppdrag att samla, bevara och sprida 1900- och 2000-talskonst (Moderna museet, 2025). Det andra dokumentet är en kort, formell miljöpolicy, *Moderna museets miljöpolicy*, daterad 2016, alltså ett styrdokument

som anger museets övergripande hållbarhetsambition och miljöinriktning (Moderna museet, 2016). Slutligen är det sista dokumentet en formell policy från Moderna museet som styr hur konst får förvärvas till samlingen vid namn *Policy för förvärv av konst till Moderna museets samling*. Det är ett styr- och arbetsdokument för myndigheten, fastställt 2021 och reviderat 2022, med fokus på museets uppdrag, samlingsansvar och beslutsordning (Moderna museet, 2022).

Statens museer för världskultur

Myndigheten omfattar flera museer med fokus på globala perspektiv, kulturell mångfald och samtida samhällsfrågor (Statens museer för världskultur, 2026). Myndigheten har ett uttalat uppdrag att arbeta med frågor om hållbarhet, demokrati och global rättvisa, vilket gör den särskilt intressant i relation till studiens fokus på klimat och ansvar.

I denna studie analyseras fyra dokument från myndigheten. Det första dokumentet är en kortfattad *Verksamhetsplan Världskulturmuseerna 2026* och är ett styrdokument som sammanfattar prioriteringar, mål och huvudaktiviteter för året (Statens museer för världskultur, 2026). Det andra dokumentet är *Världskulturmuseernas miljö- och hållbarhetsmål 2026–2028*. Det beskriver myndighetens miljö- och hållbarhetsarbete som en del av uppdraget och kopplar det till Agenda 2030, med tydlig inriktning på mål 12 om hållbar konsumtion och produktion (Statens museer för världskultur, 2025a). Det tredje dokumentet är en formell hållbarhetspolicy vid namn *Statens museer för världskultur – Hållbarhetspolicy*, som är fastställd 2025. Hållbarhetspolicyn placerar verksamheten som förvaltare av ett stort statligt internationellt kulturarv och kopplar den till samhällsfrågor och mänskliga rättigheter (Statens museer för världskultur, 2025b). Slutligen är det sista dokumentet ett internt styrdokument vid namn *Regler och riktlinjer för inköp och upphandling*, som fastställer myndighetens övergripande regler och riktlinjer för inköp och upphandling (Statens museer för världskultur, 2022).

Totalt omfattar materialet från de fyra museimyndigheterna 14 dokument och presenteras sammanfattningsvis i tabellen nedan:

Museum	Dokument	År	Typ av dokument
Naturhistoriska riksmuseet	Miljöpolicy	2024	Policy
Naturhistoriska riksmuseet	Riktlinjer för förvärv, accession och deaccession	2018	Riktlinjer
Naturhistoriska riksmuseet	Strategisk plan: Våra strategiska val för en livskraftig planet 2023–2030	2023	Strategi
Statens historiska museer	Förvaltningspolicy för samlingarna	2025	Policy
Statens historiska museer	Inriktningsplan 2022–2026	2022	Strategi/plan
Statens historiska museer	Miljöpolicy	2014	Policy
Statens historiska museer	Hållbarhetspolicy	2023	Policy
Statens museer för världskultur	Hållbarhetspolicy	2025	Policy
Statens museer för världskultur	Regler och riktlinjer för inköp och upphandling	2022	Riktlinjer
Statens museer för världskultur	Miljö- och hållbarhetsmål 2026–2028	2025	Mål/strategi
Statens museer för världskultur	Verksamhetsplan 2026	2026	Verksamhetsplan
Moderna Museet	Miljöpolicy	2016	Policy
Moderna Museet	Policy för förvärv av konst	2022	Policy
Moderna Museet	Verksamhetsplan 2025	2025	Verksamhetsplan

Tabell 1

4.3 Materialdiskussion och begränsningar

Materialdiskussion

I kontakten med de olika museimyndigheternas registratorer framgick det att myndigheterna arbetar med delvis olika typer av styr- och policydokument. Detta har påverkat urvalet, då motsvarande dokument inte alltid finns i identisk form hos samtliga institutioner.

Strategiska planer bedöms i denna studie vara särskilt relevanta för att undersöka hur museimyndigheterna formulerar sin syn på klimatfrågan och sitt övergripande ansvar, eftersom de uttrycker myndigheternas långsiktiga mål, prioriteringar och inriktningar. Till skillnad från mer operativa dokument ger de en samlad bild av hur verksamheten ska utvecklas över tid, och synliggör därmed vilka frågor som ges strategisk betydelse och hur dessa kopplas till museimyndigheternas uppdrag och samhällsroll. Samtidigt visade det sig att endast Naturhistoriska riksmuseet arbetar med en explicit strategisk plan, medan Statens historiska museer använder en inriktningsplan, vilken i studien betraktas som funktionellt jämförbar. Statens museer för världskultur och Moderna Museet integrerar i stället sina strategiska prioriteringar i verksamhetsplaner, vilket är anledningen till att dessa dokument ingår i analysen.

En liknande variation återfinns i dokument som rör samlingsförvaltning. Medan Naturhistoriska riksmuseet och Statens historiska museer har dokument som motsvarar samlingsförvaltningspolicyer, arbetar Moderna Museet i stället med en policy för förvärv av konst. Statens museer för världskultur har visserligen också material som beskriver delar av samlingsförvaltningen, men detta består av en samlad administrativ dokumentation snarare än av ett enhetligt, fastställt styrdokument.

För Statens museer för världskultur har jag valt att utgå från regler och riktlinjer för inköp och upphandling, eftersom detta utgör ett tydligt avgränsat och formellt fastställt styrdokument. Valet motiveras också av den mejlkorrespondens som förts med myndigheten, där registratorn beskriver samlingsförvaltningsmaterialet som ”inte ett enskilt styrdokument” utan som ”en systematisk beskrivning av arbetet”

Det visar att det material som finns för samlingsförvaltningen snarare består av en administrativ sammanställning av flera delar än av en sammanhållen och fastställd plan. Jag har därför bedömt att inköps- och upphandlingsdokumentet är ett mer tydligt och jämförbart underlag i studien. Detta innebär att det finns en risk att hur klimatfrågor hanteras inom samlingsförvaltningen hos Statens museer för världskultur inte fullt ut fångas i analysen. Samtidigt är detta en avvägning som görs utifrån studiens fokus på jämförbara och formellt fastställda styr- och policydokument.

Även när det gäller miljö- och hållbarhetsdokument förekommer variationer. Samtliga myndigheter utom Statens museer för världskultur har miljöpolicyer, medan denna myndighet i stället arbetar med miljö- och hållbarhetsmål. Vidare varierar dokumentens aktualitet; exempelvis är miljöpolicyerna vid Statens historiska museer och Moderna Museet relativt äldre, från 2014 respektive 2016, vilket kan påverka hur klimatfrågan formuleras i materialet. På motsvarande sätt har samtliga myndigheter hållbarhetspolicyer, med undantag för Moderna Museet.

Statens museer för världskultur bidrog med ett större antal dokument än övriga myndigheter, inklusive riktlinjer för exempelvis farligt avfall, kemikaliehantering och resor. Dessa dokument har dock exkluderats från urvalet, dels för att avgränsa materialet till en hanterbar omfattning, dels för att möjliggöra en mer konsekvent jämförelse mellan myndigheterna. Flera av dessa dokument refereras dessutom i de dokument som ingår i studien, vilket innebär att deras innehåll indirekt beaktas i analysen.

Metodologiska begränsningar

Några begränsningar i studiens metodval och material bör uppmärksammas. För det första bygger analysen enbart på policy- och styrdokument, vilket innebär att fokus ligger på hur klimatansvar formuleras snarare än på hur det omsätts i praktiken. Dokumenten uttrycker främst ambitioner, mål och institutionella självförståelser, och det kan därför finnas skillnader mellan formulerade åtaganden och faktiskt genomfört arbete. Resultatet bör därmed läsas som en analys av de institutionella ramar inom vilka klimatansvar ges mening, snarare än som en utvärdering av museimyndigheternas faktiska klimatarbete.

För det andra uppvisar materialet en viss tidsmässig spridning. De dokument som analyseras sträcker sig från 2014 till 2026, samtidigt som klimatsdiskursen, både i samhället och inom museisektorn, har förändrats under denna period. Äldre dokument, som Moderna Museets miljöpolicy från 2016 och Statens historiska museers miljöpolicy från 2014, kan därför spegla andra prioriteringar och förutsättningar än de som gäller i dag. Jämförelser mellan dokument från olika tidsperioder behöver därför göras med viss försiktighet.

För det tredje omfattar studien fyra statliga museimyndigheter, vilket innebär att resultaten inte utan vidare kan generaliseras till museisektorn som helhet. Kommunala, regionala och privata museer, liksom museer i andra nationella kontexter, kan ha andra förutsättningar och formulera klimatanvar på andra sätt. Urvalet har dessutom påverkats av att materialet samlats in genom kontakt med respektive myndighets registrator, vilket innebär att tillgången till dokument delvis styrts av myndigheternas egna bedömningar av vad som varit relevant att tillhandahålla. Även om detta är en vanlig arbetsgång vid insamling av myndighetsdokument innebär det att urvalet inte varit helt forskarstyrt.

Slutligen är kvalitativ textanalys alltid en tolkande praktik (Boréus, 2022, s. 198–199). De analytiska kategorier som används i kodningen är formade både av studiens teoretiska ramverk och av min egen förförståelse. En annan forskare med andra teoretiska utgångspunkter hade därför kunnat identifiera andra mönster i materialet. För att hantera denna begränsning har jag eftersträvat transparens i redovisningen av analysens olika steg, från kodning och tematisk strukturering till tolkning.

4.4. Etiska överväganden

Studien baseras på offentligt tillgängliga dokument och innebär därför inga direkta etiska risker för individer. Däremot kräver analysen ett reflexivt förhållningssätt till hur museernas texter tolkas. Textanalys är alltid en tolkande praktik, vilket ställer krav på transparens kring analytiska val och teoretiska utgångspunkter (Boréus, 2022, s. 198–199).

För att uppfylla dessa krav eftersträvas en tydlig och systematisk redovisning av analysprocessen, där urval, kodning och tolkning av materialet görs så transparent som möjligt. Detta innebär att centrala begrepp och analytiska kategorier definieras och motiveras, samt att tolkningar förankras i konkreta exempel från materialet. Genom att synliggöra hur slutsatserna har dragits skapas förutsättningar för läsaren att följa och kritiskt granska analysen.

I enlighet med gällande dataskyddslagstiftning, inklusive General Data Protection Regulation (GDPR), behandlas inga personuppgifter inom ramen för studien, då materialet enbart består av offentliga myndighetsdokument. Studien omfattas därmed inte av krav på hantering av persondata, men förhåller sig ändå till principerna om ansvarsfull och korrekt hantering av information (Europaparlamentet och rådet, 2016).

5. Resultat och analys

Detta avsnitt presenterar och analyserar det empiriska materialet från de fyra museimyndigheternas styr- och policydokument. Utgångspunkten är studiens frågeställning om hur museimyndigheterna formulerar sitt ansvar i relation till klimatkrisen, och hur detta ansvar kommer till uttryck i deras styrning, prioriteringar och sätt att tala om verksamheten. Analysen fokuserar inte enbart på om klimatfrågan nämns, utan också på hur den benämns, vilka sammanhang den sätts in i och vilka delar av museernas uppdrag som kopplas till hållbarhet, framtid och krishantering.

Detta avsnitt är upplagt tematiskt för att göra det möjligt att jämföra hur de olika dokumenten formulerar relationen mellan natur och kultur, hur frågor om hållbarhet förs in i förståelsen av museernas uppdrag, samt hur klimat- och hållbarhetsambitioner översätts till konkreta mål och styrformer. Detta upplägg ligger i linje med den betoning som görs i föregående metodavsnitt, där dokumenten läses som uttryck för institutionella prioriteringar och organisatoriska villkor snarare än som neutrala beskrivningar av faktisk praktik.

Först undersöks hur klimatfrågan artikuleras genom språk om hållbarhet, miljö och ansvar. Därefter analyseras hur hållbarhet ges olika betydelser beroende på museernas uppdrag och institutionella sammanhang. I nästa steg behandlas hur relationen mellan natur och kultur formuleras i styrdokumentet. Sedan undersöks hur klimat- och hållbarhetsambitioner översätts till konkreta mål, åtgärder och former av intern styrning. Därefter undersöks hur museerna positionerar sig i relation till klimatkrisen som samhällsaktörer. Kapitlet avslutas med en jämförande syntes mellan myndigheterna, som sammanfattar de centrala resultaten och leder vidare till diskussionen.

5. 1. Hur klimatfrågan artikuleras

I materialet framkommer en tydlig tendens: klimatfrågan formuleras sällan som en direkt krisdiagnos, utan oftare genom ett språk om hållbarhet, miljö,

resurshushållning och långsiktigt ansvar. Det betyder inte att klimatfrågan saknas, men att den i stor utsträckning översätts till ett administrativt och positivt laddat reformspråk, där museet framstår som en aktör som ska bidra till en hållbar framtid snarare än som en institution som uttalar sig om en pågående klimatkris.

Statens historiska museers hållbarhetspolicy är ett tydligt exempel på detta. Där slås det fast att ”SHM:s verksamhet ska vara hållbar och möjliggöra utveckling av en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar omvärld och framtid”, och att myndigheten ska genomföra de åtgärder som krävs för att nå Agenda 2030 och de nationella miljökvalitetsmålen (Statens historiska museer, 2023, s. 1). Formuleringen placerar hållbarhet som ett övergripande styrbegrepp snarare än som ett avgränsat miljöarbete, och kopplar dessutom samman klimat- och hållbarhetsfrågor med hela myndighetens samhällsuppdrag. I samma policy beskrivs hållbar utveckling också som något som ska förverkligas genom att ”hushålla väl med resurser”, ”minska negativ och främja positiv miljöpåverkan” och verka för ett ”jämnt, jämlikt och inkluderande samhälle” (Statens historiska museer, 2023, s. 1, vilket visar att hållbarhet här förstås brett och normativt. Till skillnad från en snävare miljödefinition, som enbart skulle koppla hållbarhet till klimatpåverkan och resursanvändning, integreras här sociala och demokratiska mål som jämställdhet och inkludering i själva hållbarhetsbegreppet. Det innebär att klimatansvaret inte framstår som en avgränsad ekologisk fråga, utan som en del av en bredare institutionell självförståelse där museets samhällsroll och värdegrund vävs samman med hållbarhetsarbetet.

Samtidigt blir det tydligt att hållbarhet inte bara fungerar som en övergripande vision utan också som en styrlogik. SHM anger att hållbarhetshänsyn ska integreras i planering, genomförande och beslut, och att myndigheten ska verka för hållbar utveckling som ”arbetsgivare, beställare och samarbetspart” (Statens historiska museer, 2023, s. 1). I den mer operativa delen preciseras detta ytterligare genom att myndigheten ska minska utsläppen av växthusgaser från tjänsteresor, transporter och maskintjänster, minska energiförbrukningen och göra hållbara inköp, där ”hållbarhetshänsyn ska så långt som möjligt beaktas i alla former av inköp”. (Statens historiska museer, 2023, s. 3). Här framställs alltså klimatansvaret i en

klassisk institutionell form: som rutiner, effektivisering och interna processer snarare än som ett uttalat avbrott med tidigare verksamhetslogiker.

I Världskulturmuseernas styrdokument framstår ett liknande men något mer samhällsorienterat språk. I hållbarhetspolicyn anges att myndigheten ska vara ”en verksamhet som i sig själv är hållbar och samtidigt bidrar till en hållbar omvärld”, och att hållbarhetsarbetet omfattar ”samtliga tre dimensioner i de globala hållbarhetsmålen” (Statens museer för världskultur, 2025b, s. 1). Redan här förskjuts fokus från klimat som separat problem till hållbarhet som del av hela verksamhetens legitimitet. Policyn beskriver också myndigheten som förvaltare av ”en stor del av det statliga internationella kulturarvet i Sverige” och lyfter ambitionen att väcka intresse för globala kulturarvs- och samhällsfrågor samt mänskliga rättigheter (Statens museer för världskultur, 2025b, s. 1).

I deras måldokument för miljö och hållbarhet blir denna koppling ännu tydligare i praktiken. Där anges att Världskulturmuseerna inom sitt uppdrag ska ”använda sin expertis och sina resurser för att bidra till en hållbar utveckling”, och att projekt och processer ska planeras med hänsyn till ”miljömässig och social hållbarhet” för ”minsta möjliga negativa påverkan” (Statens museer för världskultur, 2025a, s. 1). I samma dokument återkommer hållbarhet i konkreta styrpunkter om ”förnybara energikällor”, ”resfria möten”, ansvarsfulla transportval, livscykelperspektiv i inköp och minskad avfallsmängd genom återbruk och sortering (Statens museer för världskultur, 2025a, s. 1). Det visar att klimatfrågan här inte främst formuleras som en kris som museet måste reagera på, utan som en uppsättning styrbara förbättringsområden som kan införlivas i den ordinarie verksamheten.

Moderna Museets miljöpolicy uttrycker en liknande förståelse av hållbarhet som något som integreras i verksamhetens praktiska och organisatoriska arbete, men med en tydligare betoning på produktion, inköp och publika aktiviteter. Museet skriver att det strävar efter att vara ”ett långsiktigt hållbart museum med tydlig miljöprofil” och identifierar energianvändning, publika verksamheter, inköp och upphandling, avfall samt resor som betydande miljöaspekter (Moderna museet, 2016, s. 1). Samtidigt betonas att museet ska ställa ”tydliga miljökrav” på leverantörer och att man genom hållbarhetskrav vill påverka utbudet av varor och

tjänster positivt (Moderna museet, 2016, s. 1). I planeringen av utställningsproduktionen betonas återbruk och cirkulation av material, där museet skriver att material i första hand ska få ”ett andra liv i någon annan verksamhet” (Moderna museet, 2016, s. 1). Här blir hållbarhet ett sätt att omforma arbetssättet, men fortfarande inom ramen för en institution som organiserar, producerar och förmedlar kultur.

Naturhistoriska riksmuseet formulerar sitt ansvar mer direkt i relation till den ekologiska utvecklingen i deras strategiska plan, men också här skrivs det på ett sätt som kombinerar vision, kunskap och intern styrning. Museet beskriver sin vision som en ”livskraftig planet” och konstaterar att ”flera grundläggande ekosystem är nu i gungning” (Naturhistoriska riksmuseet, 2023, s. 5). Samtidigt framhålls att museets ”engagemang och kontinuerliga forskning kring jordens utveckling och biologiska mångfald” är viktiga pusselbitar i de stora frågor som samhället står inför (Naturhistoriska riksmuseet, 2023, s. 5). I den strategiska planen sägs också att ”klimat- och miljöaspekter genomsyrar verksamheten”, samt att verksamheten ska präglas av en ”flexibel, hållbar och proaktiv verksamhetsutövning” med hög kvalitet i uppdrag och förvaltning.

Det som blir särskilt intressant i Naturhistoriska riksmuseets material är hur klimatansvar kopplas till vetenskap, övervakning och offentlig kunskap i deras miljöpolicy. Museet skriver att det bidrar till ett ”vetenskapligt synsätt” på jordens uppbyggnad och till förutsättningarna för en livskraftig planet, samtidigt som miljöövervakningen bistår beslutande organ med expertutlåtanden (Naturhistoriska riksmuseet, 2024, s. 1). Det anges också att besökare ska gå därifrån med ”ny kunskap, ökat engagemang, handlingskraft och en vilja att bidra till en bättre värld” (Naturhistoriska riksmuseet, 2024, s. 1). Det innebär att klimatfrågan inte enbart förstås som förvaltning av naturvetenskapliga samlingar, utan som en bredare samhällelig kunskapsuppgift.

Sammantaget visar analysen att klimatfrågan i hög grad artikuleras genom hållbarhetens språk. Begreppen varierar, men logiken är likartad. Det vill säga att klimatansvar blir något som integreras i verksamheten, operationaliseras i mål och rutiner, och legitimeras genom hänvisning till framtid, samhällsnytta och

internationella hållbarhetsramar. I relation till syftet av denna uppsats är detta intressant då det tyder på att museimyndigheterna i första hand inte talar om klimatkrisen som kris, utan som hållbarhetsuppdrag. Det innebär att klimatkrisen, trots sin akuta karaktär, i materialet omformas till något hanterbart inom ramen för museernas befintliga verksamhetslogiker, där ansvar uttrycks i termer av kontinuitet och förbättring snarare än omprövning och omställning (jfr Hausknost et al., 2016, s. 141).

Ur ett socialekologiskt perspektiv kan detta förstås som ett uttryck för det 'grow or die'-imperativ Bookchin beskriver (2006, s. 44). Museerna är inbäddade i en marknadslogik som gör att de inte kan tala om klimatkrisen på ett sätt som ifrågasätter tillväxten som samhällelig princip, eftersom deras egen organisatoriska existens är villkorad av samma logik. Att klimatspråket dessutom är relativt likartat mellan museimyndigheterna kan förstås i relation till mimetisk isomorfism. Meyer (2021, s. 250) beskriver hur organisationer tenderar att efterlikna etablerade och legitima modeller när de möter osäkerhet. De återkommande hänvisningarna till Agenda 2030, Brundtlandrapporten och nationella miljömål kan därför förstås som mer än enskilda museers egna prioriteringar. De uttrycker också en institutionell anpassning där museerna söker legitimitet genom att ansluta sig till gemensamma internationella ramverk och etablerade policyformuleringar. När klimatansvaret formuleras på detta sätt blir det samtidigt både igenkännbart, legitimt och organisatoriskt möjligt att integrera i verksamheten.

5.2. Hållbarhetens olika betydelser

I materialet framstår hållbarhet som ett centralt begrepp, men inte som en enhetlig kategori. Snarare fylls begreppet med olika innehåll beroende på museernas institutionella profil och uppdrag. Analysen visar att hållbarhet kan kopplas till vetenskaplig kunskapsproduktion, kulturarvsförvaltning, global samhällsorientering eller verksamhetsstyrning, vilket innebär att begreppet fungerar som en gemensam term med skilda betydelser.

Naturhistoriska riksmuseet utgör det tydligaste exemplet på hur hållbarhet kopplas till naturvetenskaplig kunskap och biologisk mångfald. I den strategiska planen

anges att ”den biologiska mångfaldens utsatta situation” utgör en central utgångspunkt, och att verksamheten orienteras mot Agenda 2030 och en ”livskraftig planet” (Naturhistoriska riksmuseet, 2023, s. 5). Vidare beskriver museet sig som ett ”forskande museum som visar vägen”, där samlingsarbete, forskning och publik verksamhet ska bidra till bevarandet av biologisk mångfald och en hållbar framtid (Naturhistoriska riksmuseet, 2023, s. 23). Här integreras hållbarhet i museets kunskapsuppdrag och blir en del av dess övergripande självbild.

Denna koppling syns också i riktlinjerna för förvärv och accession, där samlingarna beskrivs som centrala för att förstå förändringar i arter, miljögifter och ekosystem, samt som en resurs för forskning, undervisning och framtida kunskapsproduktion (Naturhistoriska riksmuseet, 2018, s. 1). Hållbarhetsbegreppet får därmed ett innehåll som knyter samman långsiktig dokumentation, vetenskaplig infrastruktur och ansvar för framtida generationers livsmiljö.

Hos Statens historiska museer formuleras hållbarhet i stället i relation till kulturarvets samhälleliga funktion. Hållbarhetspolicyn betonar att myndigheten ska bidra till en hållbar utveckling genom att bevara och utveckla kulturarvet samt främja kunskap, lärande och samtal om ett hållbart samhälle (Statens historiska museer, 2023, s. 1). Här kopplas hållbarhet i mindre utsträckning till ekologiska processer och i högre grad till kulturarvets långsiktiga värde och relevans. Hållbarhet fungerar därför som ett sätt att formulera ansvar i termer av kontinuitet, tillgänglighet och samhällsnytta.

För Statens museer för världskultur placeras hållbarhet i ett globalt och samhällsorienterat sammanhang. Hållbarhetspolicyn framhåller att verksamheten både ska vara hållbar i sig och bidra till en hållbar omvärld (Statens museer för världskultur, 2025b, s. 1), medan miljö- och hållbarhetsmålen betonar globala kulturarvsfrågor, samhällsutmaningar och mänskliga rättigheter (Statens museer för världskultur, 2025a, s. 1). Samtidigt konkretiseras hållbarhetsarbetet genom åtgärder kopplade till energi, transporter, material och upphandling (Statens museer för världskultur, 2025a, s. 1). Hållbarhet får därmed en dubbel funktion, både som värdegrund för samhällsengagemang och som ram för organisatorisk styrning. Denna dubbelhet ligger i linje med den integrerade hållbarhetsförståelse

som präglar både Brundtlandrapporten och Agenda 2030, där ekologiska, sociala och ekonomiska dimensioner samverkar. Hos Världskulturmuseerna innebär det att klimatansvaret kan formuleras både som ett normativt åtagande, som globala kulturarvsfrågor och mänskliga rättigheter, och som en uppsättning styrbara mål för energi, transporter och materialhantering, utan att dessa nivåer står i motsättning till varandra.

Moderna museet formulerar hållbarhet huvudsakligen i relation till verksamhetens praktiska genomförande. I miljöpolicyen betonas energianvändning, inköp, avfall, resor och utställningsproduktion (Moderna museet, 2016, s. 1), och i förvärvspolicyen ligger fokus på samlingens utveckling och ansvarsfull förvaltning (Moderna museet, 2022, s. 5). Hållbarhet framställs här främst som en fråga om hur verksamheten organiseras och genomförs, snarare än som en del av ett bredare resonemang om natur eller ekologiska sammanhang.

Sammantaget visar materialet att hållbarhet, trots sin gemensamma terminologi, rymmer skilda förståelser av ansvar, framtid och förändring inom museisektorn. Medan Naturhistoriska riksmuseet kopplar begreppet till biologisk mångfald och vetenskaplig kunskapsproduktion, formulerar övriga museer i högre grad hållbarhet som en fråga om kulturarvets samhällsroll, globalt ansvar eller verksamhetsstyrning. Detta innebär att hållbarhet inte fungerar som en enhetlig ekologisk förståelseram, utan som ett institutionellt anpassningsbart begrepp vars innebörd formas av museernas olika uppdrag och logiker. Konsekvensen blir att hållbarhet kan rymma allt från ekologisk kunskapsproduktion till verksamhetsstyrning, utan att begreppet i sig anger vad som faktiskt krävs av museerna i relation till klimatkrisen.

Dessa variationer kan också förstås i relation till hur hållbarhetsbegreppet definieras inom FN:s ramverk. I Brundtlandrapporten betonas både mänskliga behov och ekologiska begränsningar som centrala för hållbar utveckling (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 54), medan hållbarhet inom FN-systemet senare har konkretiserats genom ekologiska, sociala och ekonomiska dimensioner (Svenska FN-förbundet, 2022, s. 1). I materialet framstår dessa dimensioner i olika grad. Naturhistoriska riksmuseet betonar framför allt den ekologiska dimensionen genom fokus på biologisk mångfald och ekosystem

(Naturhistoriska riksmuseet, 2023, s. 5), medan sociala och ekonomiska aspekter är mindre framträdande. Hos Statens historiska museer formuleras däremot samtliga tre hållbarhetsdimensioner explicit i hållbarhetspolicyn genom att skriva ut att ”SHM:s verksamhet ska vara hållbar och möjliggöra utveckling av en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar omvärld och framtid” (Statens historiska museer, 2023, s. 1), vilket placerar myndigheten närmare FN:s integrerade hållbarhetsförståelse. Även Världskulturmuseerna anger i sin hållbarhetspolicy att arbetet omfattar samtliga tre dimensioner (Statens museer för världskultur, 2025b, s. 1), men med en starkare betoning på sociala och globala aspekter som mänskliga rättigheter snarare än på explicit ekologiskt språk. Detta visar att museernas användning av hållbarhetsbegreppet inte enbart formas av institutionella förutsättningar, utan också av hur nära de ansluter till etablerade internationella hållbarhetsramverk.

5.3. Relationen mellan natur och kultur

En central forskningsfråga i studien är hur relationen mellan natur och kultur artikuleras i materialet. I det samlade materialet förekommer det inte en enhetlig eller starkt utvecklad natur-kultur-syntes, utan snarare olika grader av indirekta kopplingar beroende på museityp och dokumenttyp. Det är därför viktigare att tala om varierande sätt att ordna relationen mellan natur och kultur än om en gemensam modell.

Det tydligaste exemplet är Naturhistoriska riksmuseet, där naturfrågan ligger nära både uppdraget och självbilden. Museet skriver att det har till uppgift att främja intresset, kunskapen och forskningen om ”universum, jorden och livets utveckling samt biologisk mångfald, människans biologi, miljö och landskap” (Naturhistoriska riksmuseet, 2023, s. 6). I den strategiska planen beskrivs museet dessutom som en institution där samlingsarbete, forskning och publik verksamhet ska bidra till bevarandet av biologisk mångfald och en hållbar framtid (Naturhistoriska riksmuseet, 2023, s. 23). Här är naturen inte bara ett av flera teman, utan själva grunden för museets legitimitet och framtidsanspråk.

Samtidigt kopplas denna naturvetenskapliga profil till en bredare samhällelig roll. Naturhistoriska riksmuseet betonar i deras riktlinjer för förvärv, accession och deaccession att samlingarna är centrala för forskning, att de används för att förstå förändringar i arter, miljögifter och ekosystem, och att de samtidigt har betydelse för utställningar och undervisning (Naturhistoriska riksmuseet, 2018, s. 1). Det innebär att natur inte förekommer som ett isolerat naturföremål, utan som en kunskapsbas för att förstå samhällliga och ekologiska förändringar över tid. I denna förvaltningsplan framgår det alltså att naturvetenskaplig kunskapsproduktion är en del av museets kulturpolitiska och framtidsorienterade ansvar.

Hos Statens historiska museer formuleras relationen mellan natur och kultur mer indirekt, men ändå till viss del genom hållbarhetsarbetet. Redan i myndighetens miljöpolicy från 2014 anges påverkan på allmänhetens åsikter och förståelse som en av fyra prioriterade miljöaspekter (Statens historiska museer, 2014, s.1). Hållbarhetspolicyn slår fast att myndigheten ska skapa en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar framtid, och att hållbar utveckling bland annat innebär att bevara och utveckla kulturarvet samt att möjliggöra kunskap, lärande och samtal om dagens och framtidens hållbara samhälle (Statens historiska museer, 2023, s. 1). Här är natur och kultur inte sammanfogade i samma explicita formulering som hos Naturhistoriska riksmuseet, men hållbarhetsarbetet gör kulturarvet till en resurs för framtiden. Det är alltså en mer indirekt koppling, där kulturarvet knyts till hållbar utveckling genom språk om långsiktigt ansvar, förvaltning och framtida samhällsnytta snarare än genom en explicit natur-kultur-syntes.

För Världskulturmuseerna är kopplingen mellan natur och kultur ännu mer indirekt. Hållbarhetspolicyn betonar att myndigheten ska vara hållbar, bidra till Agenda 2030 och väcka intresse för globala kulturarvs- och samhällsfrågor samt mänskliga rättigheter (Statens museer för världskultur, 2025b, s. 1). I måldokumentet för miljö och hållbarhet anges att samlingar från hela världen ska utforskas med kunskap, omsorg och dialog, men det är framför allt hållbarhetsarbetet som binder ihop verksamheten genom energi, transporter, avfall, inköp, produktion och materialhantering (Statens museer för världskultur, 2025a, s. 1). Det innebär att natur och kultur inte möts genom ett tydligt begreppsligt resonemang, utan genom praktiska och organisatoriska frågor. Kopplingen blir alltså funktionell snarare än

analytisk. Detta märks också i verksamhetsplanen, där Världskulturmuseerna ska vårda och hantera samlingarna ansvarsfullt, ha beredskapsplanering och rutiner för riskhantering vid kris, skada eller förlust, samt utveckla hållbara val i produktion och förvaltning (Statens museer för världskultur, 2026, s. 3,2) Här blir museets relation till natur och kultur främst som en fråga om säker förvaltning och hållbar organisation, inte som en särskilt uttalad förståelse av natur-kultur-relationen i sig.

Moderna Museet visar en liknande indirekt struktur. I miljöpolicyen är fokus på energianvändning, publika verksamheter, upphandling, avfall och resor, och i utställningsproduktionen betonas återbruk, materialcirkulation och källsortering (Moderna museet, 2016, s. 1). Det betyder att naturfrågan inte är en framträdande del av museets språk om sitt uppdrag, utan att hållbarhet framför allt blir ett sätt att reglera hur institutionen producerar, köper in och förvaltar kultur.

Det som därför kommer fram är att museernas olika profiler spelar stor roll för hur relationen mellan natur och kultur formuleras. Naturhistoriska riksmuseet har en naturlig utgångspunkt i naturvetenskap, biologisk mångfald och miljöövervakning, vilket gör kopplingen tydlig och strukturell. Statens historiska museer arbetar i första hand med historiskt kulturarv, där naturkopplingen blir mer sekundär och förmedlad genom hållbarhets- och förvaltningsspråk. Moderna Museet och Världskulturmuseerna har andra institutionella logiker, där hållbarhet i högre grad knyts till verksamhetsstyrning, produktion och samhällsroll än till en stark natur-kultur-relation.

Sammantaget tyder detta på att relationen mellan natur och kultur inte är lika stark i alla dokument, och att det är viktigt att inte överdriva en enhetlighet som materialet inte riktigt stödjer. Snarare tyder analysen på att museernas olika institutionella profiler formar vilka kopplingar som blir möjliga och synliga: naturhistoriska museet artikulerar ett direkt natur-kultur-ansvar, medan konst- och kulturhistoriska institutioner i högre grad låter hållbarhet fungera som ett övergripande styrspråk snarare än som en explicit natur-kultur-syntes.

Ur ett socialekologiskt perspektiv blir dessa skillnader särskilt betydelsefulla. Bookchin (2006, s. 29, 38) beskriver människa och natur som sammanlänkade delar

av samma evolutionära process, där föreställningen om att dominera naturen vuxit fram ur historiska sociala hierarkier. Att endast Naturhistoriska riksmuseet uppvisar en tydlig natur-kultur-syntes, medan övriga museer främst hanterar relationen genom hållbarhets- och förvaltningsspråk, visar att graden av integration inte enbart handlar om ämnesinriktning. Det speglar också hur olika institutionella logiker skapar skilda förutsättningar för att formulera klimatansvar.

För Naturhistoriska riksmuseet innebär den nära kopplingen mellan naturvetenskap och samhällsroll att klimatfrågan integreras i kärnverksamheten. Den framstår därmed inte som ett hot mot museets identitet, utan snarare som något som förstärker och legitimerar dess uppdrag. För de övriga museimyndigheterna, där verksamheten i högre grad kretsar kring kulturarv, demokrati och samhällsdebatt, behöver klimatfrågan däremot översättas till institutionernas redan etablerade språk och logiker.

Hållbarhet fungerar då som en brygga mellan klimatfrågan och museernas befintliga uppdrag, men samtidigt också som ett filter. Begreppet gör klimatansvaret institutionellt legitimt och organisatoriskt hanterbart, men riskerar samtidigt att försvaga kopplingen till de ekologiska och strukturella frågor som Bookchin (2006) menar är centrala för en verklig omställning.

Skillnaderna mellan museityperna är därmed inte neutrala. De påverkar vilka former av klimatansvar som blir möjliga att formulera inom respektive institutionell logik och, i förlängningen, vilka delar av klimatkrisen som synliggörs respektive osynliggörs i museernas styrdokument.

5. 4. Översättningen av klimat- och hållbarhetsambitioner

Det som framkommer i materialet är att klimat- och hållbarhetsfrågorna i hög grad översätts till intern styrning. Dokumenten innehåller konkreta mål och åtgärder, men dessa är huvudsakligen formulerade som förbättringar av befintliga verksamhetsprocesser, såsom energi, transporter, inköp och avfall, snarare än som uttryck för en mer genomgripande omformning av museernas uppdrag.

Statens museer för världskultur utgör det mest detaljerade exemplet. I måldokumentet anges att myndigheten ska arbeta med hållbarhet inom områden som produktion, upphandling, energi, transporter och avfall (Statens museer för världskultur, 2025a, s. 1). Målen är tydligt kvantifierade: krav på miljömässigt och socialt ansvarstagande i 80 procent av upphandlingarna, fossilfria transporter av föremål i Sverige och minskad mängd brännbart avfall (Statens museer för världskultur, 2025a, s. 2–3). Hållbarhetsarbetet framstår därmed som mätbart och uppföljningsbart.

Samtidigt visar detta fokus på styrbarhet en tydlig begränsning. Åtgärderna är inriktade på att optimera verksamheten genom exempelvis livscykelperspektiv i inköp och minskade utsläpp från transporter och resor (Statens museer för världskultur, 2026, s. 10). I riktlinjerna för inköp och upphandling framgår det att hållbarhet integreras i beslut om varor, tjänster och leverantörer, där miljömässig och social hänsyn ska vägas in (Statens museer för världskultur, 2022, s. 2, 6). Samtidigt betonas det att upphandling ska vara affärsmässig och konkurrensutsatt (Statens museer för världskultur, s. 3), vilket innebär att hållbarhetsarbetet formas inom ramarna för etablerade administrativa och juridiska logiker.

Statens historiska museer använder ett liknande språk, med fokus på minskade utsläpp från transporter och tjänsteresor, energieffektivisering och hållbara inköp (Statens historiska museer, 2023, s. 3). Även här formuleras klimatansvaret som en fråga om resurseffektivitet och systematisk verksamhetsstyrning, där planering, uppföljning och kontroll står i centrum. Hållbarhetsarbetet präglas av återbruk och återhållsamhet, vilket ytterligare förstärker bilden av ett fokus på att förbättra befintliga processer snarare än att ompröva verksamhetens grundläggande inriktning (Statens historiska museer, 2023, s. 2).

Moderna museet uttrycker hållbarhet på ett liknande sätt, med tyngdpunkt på produktion och materialflöden. Utställningsverksamheten ska genomföras med miljöhänsyn i alla led, och fokus ligger på resursanvändning, återbruk och krav på leverantörer (Moderna museet, 2016, s. 1). Hållbarhet framstår här främst som en

fråga om hur verksamheten organiseras och genomförs, snarare än som en omformulering av museets övergripande uppdrag.

Naturhistoriska riksmuseet visar en något starkare koppling mellan hållbarhetsarbete och kärnverksamhet. I både miljöpolicy och strategisk plan betonas att samlingar, forskning och naturövervakning ska bidra till kunskap om biologisk mångfald, ekologisk hållbarhet och klimat (Naturhistoriska riksmuseet, 2023, s. 13–14; 2024, s. 1). Samtidigt organiseras även här arbetet genom systematiska rutiner, miljöledningssystem och kontinuerlig uppföljning, vilket innebär att hållbarhet integreras i en etablerad institutionslogik.

Sammantaget tyder denna analys på att klimatfrågan i hög grad görs styrbar. Genom mål, indikatorer och administrativa rutiner översätts klimatansvaret till något mätbart och hanterbart inom organisationerna. Däremot framstår klimatkrisen sällan som en utgångspunkt för en mer genomgripande omprövning av museernas uppdrag eller samhällsroll.

Här blir Hausknost med fleras (2016) begrepp om kanalisering av aktörskap särskilt relevant (s. 141). Världskulturmuseernas mål om hållbar upphandling och Statens historiska museers fokus på energieffektivisering och resfria möten illustrerar hur krav på förändring kanaliseras till mätbara och administrativa former. Åtgärderna är systemkompatibla eftersom de kan integreras i den befintliga verksamheten utan att museernas kärnuppdrag behöver omprövas, men de riskerar samtidigt att vara otillräckliga i relation till klimatkrisens omfattning. Det aktörskap som skulle kunna innebära en mer genomgripande omställning av museernas samhällsroll marginaliseras därmed, medan styrning, mål och administrativa rutiner blir de dominerande formerna för handling.

Att denna översättning tar formen av mål, rutiner och mätbara indikatorer kan samtidigt förstås med hjälp av Meyers (2021, s. 250, 262) institutionella teori. Organisatorisk förändring handlar enligt Meyer ofta mindre om genomgripande omvandling än om anpassning till etablerade och legitima modeller i omgivningen. När klimatansvar formuleras genom styrbara mål, såsom Världskulturmuseernas upphandlingsmål eller Statens historiska museers arbete med energieffektivisering,

görs klimatfrågan både synlig och institutionellt legitim inom ramen för museernas befintliga verksamhetslogik snarare än som något som utmanar den.

5.5. Museernas samhällsroll och klimatansvar

I materialet framträder museernas ansvar inte enbart som förvaltning av samlingar, utan som ett bredare samhällsuppdrag där kunskap, publik verksamhet och framtidsorientering står i centrum. Klimatansvar formuleras därmed i hög grad som en fråga om hur museer bidrar till samhällsförståelse och förändring, snarare än som en avgränsad miljöfråga. Det är särskilt tydligt i Naturhistoriska riksmuseets formulering om att museet genom samlingsarbete, forskning och publik verksamhet ska bidra till ”ökad kunskap och handlingskraft” för en ”ljus och hållbar framtid” (Naturhistoriska riksmuseet, 2023, s. 23). Här blir klimatansvar nära kopplat till att vägleda, förmedla och mobilisera snarare än att enbart bevara.

Samma typ av ansvarsspråk återkommer hos Statens historiska museer, men med en annan historisk och demokratisk inramning. Myndigheten skriver att dess verksamhet ska bidra till en ”demokratisk samhällsutveckling” genom att ge så många som möjligt tillgång till kulturarv och historia, och att verksamheten också ska bidra i omställningen till ökad hållbarhet (Statens historiska museer, 2022, s. 4). Hållbarhet blir här inte en särfråga utan ett led i att göra kulturarvet angeläget för samtiden och för framtida generationer (Statens historiska museer, 2022, s. 4, 6).

I Världskulturmuseernas material får samhällsrollen en tydligt global och normativ form. Myndigheten beskriver att den ska skapa platser där samlingar från hela världen utforskas ”med omsorg och i dialog”, och att verksamheten ska väcka intresse för hållbar utveckling i form av ”globala kulturarvs- och samhällsfrågor samt mänskliga rättigheter” (Statens museer för världskultur, 2025a, s. 1). Det visar att ansvar här inte bara förstås som intern hållbarhet, utan också som förmåga att tala om världen genom globala kulturarvsfrågor och mänskliga rättigheter (Statens museer för världskultur, 2026, s. 4).

Moderna Museet formulerar sin samhällsroll mer indirekt. Museet beskriver sig som en institution med uppdrag att samla, bevara, visa och förmedla modern och samtida konst, samtidigt som det ska vara inkluderande och framhäva mångfald (Moderna museet, 2022, s. 1). I verksamhetsplanen betonas också att museet ska fördjupa och sprida kunskap, nå en större publik och förstärka sin position som ledande institution (Moderna museet, 2025, s. 13, 12). Den här samhällsrollen är stark, men den är mer kopplad till kulturförmedling och publik räckvidd än till ett direkt språk om klimatet.

Det som förenar dokumenten är att klimatansvar i hög grad formuleras som ett ansvar att förmedla kunskap, skapa delaktighet och bidra till framtidsorienterad förståelse. Naturhistoriska riksmuseet betonar biologisk mångfald och planetära gränser, medan SHM lyfter lärande och reflektion. Världskulturmuseerna kopplar sitt arbete till samhällsdebatt och mänskliga rättigheter, och Moderna Museet till konstnärlig förmedling och publik räckvidd.

Samtidigt formuleras denna samhällsroll sällan i termer av klimatkris som konflikt eller brytpunkt. I stället integreras klimatfrågan i etablerade sätt att beskriva museernas uppdrag, såsom bildning, tillgänglighet och samhällsnytta. Detta gör ansvaret institutionellt legitimt, men också mindre konfrontativt.

En ytterligare aspekt som förstärker bilden av museernas olika sätt att positionera sig är dokumentens formella och visuella utformning. Naturhistoriska riksmuseets strategiska plan *Våra strategiska val för en livskraftig planet 2023–2030* är tydligt visuellt bearbetad med bilder, grafisk profil och genomarbetad layout. Dokumentet får därmed karaktären av ett utåtriktat visionsdokument snarare än enbart ett internt styrdokument. Även Statens historiska museers *Inriktningsplan 2022–2026* uppvisar en mer genomarbetad estetisk form.

Figur 1. Skärmdump av sid 7 ur Naturhistoriska riksmuseets strategiska plan Våra strategiska val för en livskraftig planet 2023–2030 (Naturhistoriska riksmuseet, 2023).

De övriga analyserade dokumenten, såsom miljöpolicyer, hållbarhetspolicyer, riktlinjer och verksamhetsplaner, är däremot i högre grad utformade som administrativa styrtexter. Skillnaden i dokumentens estetik kan därför förstås som ett uttryck för hur klimatansvaret positioneras inom respektive organisation. I Naturhistoriska riksmuseets fall, och till viss del Statens historiska museer, framställs hållbarhet som en del av museets offentliga identitet och framtidsvision, medan den i andra främst hanteras som en intern styrnings- och förvaltningsfråga. I linje med institutionell teori enligt Meyer (2021, s. 250, 262) kan detta förstås som att även dokumentens form anpassas efter vad som uppfattas som legitimt och ändamålsenligt inom olika institutionella sammanhang.

När klimatfrågan integreras i etablerade sätt att beskriva museernas uppdrag, såsom bildning, tillgänglighet och samhällsnytta, blir ansvaret institutionellt legitimt men samtidigt mindre konfrontativt. Den typ av krisretorik som skulle kunna öppna för en mer genomgripande omprövning filtreras därmed bort genom de symboliska strukturer som upprätthåller institutionell stabilitet.

Sammantaget tyder denna analys på att museernas klimatansvar formuleras genom flera samverkande dimensioner, där språk, begrepp, styrning och samhällsroll tillsammans formar hur klimatfrågan förstås och hanteras. Dessa dimensioner framträder dock inte på ett enhetligt sätt, utan varierar beroende på museernas uppdrag och institutionella kontext. För att tydligare synliggöra dessa likheter och skillnader övergripande, följer i nästa avsnitt en jämförande syntes mellan de studerade museimyndigheterna.

5.6. Jämförande syntes mellan myndigheterna

Detta avsnitt sammanför resultaten från de föregående analyserna och synliggör övergripande likheter och skillnader mellan museimyndigheterna. Genom en jämförande syntes framgår det hur klimat- och hållbarhetsfrågan ges olika institutionella uttryck beroende på museernas uppdrag, kunskapsområden och organisatoriska logiker.

Naturhistoriska riksmuseet framstår som det mest integrerade exemplet, där klimat, biologisk mångfald, samlingar och forskning binds samman i en gemensam framtidsorienterad förståelseram (Naturhistoriska riksmuseet, 2023, s. 13, 24; 2024, s. 1). Klimatansvaret formuleras här som en del av museets kärnidentitet, snarare än som ett tillägg till verksamheten.

Statens historiska museer representerar en annan logik, där hållbarhet främst förankras i kulturarvsförvaltning, demokrati och långsiktig samhällsnytta. Arbetet är tydligt integrerat i styrning och verksamhetsplanering, vilket ger en stabil och systematisk struktur, men där klimatfrågan i högre grad formuleras som en del av ett bredare hållbarhetsuppdrag än som en specifik ekologisk problematik (Statens historiska museer, 2023, s. 1–4; 2022, s. 4).

Statens museer för världskultur placerar hållbarhet i ett globalt och normativt sammanhang, med kopplingar till mänskliga rättigheter, global rättvisa och samhällsdebatt (Statens museer för världskultur, 2025a, s. 1; 2026, s. 2–4). Samtidigt operationaliseras hållbarhetsarbetet i hög grad genom styrning av

produktion, upphandling och resursanvändning, vilket gör att klimatansvaret framstår som organisatoriskt tydligt men begreppsligt mer indirekt.

Moderna Museet skiljer sig genom att hållbarhet främst formuleras i relation till verksamhetens praktiska genomförande, särskilt produktion, inköp och materialhantering (Moderna museet, 2016, s. 1; 2022, s. 1, 5). Här framträder klimatansvaret som en fråga om operativ organisering, snarare än som en del av ett bredare samhälleligt eller ekologiskt resonemang.

Den huvudsakliga jämförelsen ligger därmed inte i om museerna arbetar med hållbarhet, utan i hur begreppet fylls med innehåll. Medan Naturhistoriska riksmuseet integrerar klimatfrågan i sin kunskapsproduktion och identitet, förankrar övriga museer den i olika former av förvaltning, styrning och samhällsorientering. Detta visar att hållbarhet fungerar som ett gemensamt språk, men med skilda institutionella betydelser vilket bekräftar mönstret från föregående avsnitt: förändringstryck kanaliseras till systemkompatibla former som gör klimatansvaret organisatoriskt hanterbart snarare än transformativt (jfr Hausknost et al., 2016, s. 141).

Dessa skillnader blir särskilt tydliga i hur relationen mellan natur och kultur formuleras. Hos Naturhistoriska riksmuseet är kopplingen mellan ekologisk kunskapsproduktion och samhällsroll så stark att klimatansvaret framstår som en självklar del av kärnverksamheten. Naturen fungerar där inte som ett tillägg till museets identitet, utan som dess grundläggande utgångspunkt. Hos de övriga museimyndigheterna behöver klimatfrågan däremot översättas till redan etablerade språk och verksamhetslogiker, såsom kulturarvsförvaltning, demokrati, samhällsdebatt eller konstnärlig förmedling. Hållbarhet fungerar här som den gemensamma term som möjliggör denna översättning, men samtidigt riskerar den ekologiska dimensionen att bli mer indirekt eller underordnad andra mål.

Detta får också konsekvenser för hur klimatansvar förstås och prioriteras inom de olika museerna. Hos Naturhistoriska riksmuseet innebär den integrerade natur-kultur-syntesen att klimatfrågan kan formuleras med en tydlighet och legitimitet som i mindre utsträckning återfinns hos de övriga myndigheterna. Samtidigt gör

den starka vetenskapliga identiteten att klimatansvaret främst framträder som en fråga om kunskapsproduktion snarare än som ett politiskt eller etiskt ställningstagande.

För de övriga museimyndigheterna ser situationen annorlunda ut. Här handlar utmaningen snarare om att göra klimatfrågan relevant inom institutionella ramar som historiskt inte definierats av ekologiska perspektiv. Att klimatansvaret därför tenderar att bli mer indirekt och administrativt kan inte enbart förstås som ett uttryck för begränsat engagemang, utan också som en konsekvens av att frågan måste anpassas till verksamhetslogiker som från början inte är ekologiskt orienterade.

Den jämförande analysen visar därmed att museernas olika utgångspunkter inte bara påverkar hur klimatansvar formuleras, utan också vilka aspekter av klimatkrisen som ges utrymme i styrdokumentet och vilka som i större utsträckning hamnar i bakgrunden.

Sammantaget kan museernas hållbarhetsarbete förstås som en institutionaliserad tolkning av det bredare FN-ramverket. I Brundtlandrapporten beskrivs hållbar utveckling som en förändringsprocess där resursanvändning, investeringar och teknisk utveckling formas i relation till både nuvarande och framtida behov (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 57). Rapporten betonar samtidigt att en sådan utveckling förutsätter politisk vilja och svåra samhälleliga avvägningar (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 25). I museimyndigheternas styrdokument förekommer däremot en mer administrativ och organisatoriskt orienterad förståelse av hållbarhet, där frågan i hög grad översätts till mål, rutiner och styrbara verksamhetsområden snarare än till en mer genomgripande omprövning av institutionernas villkor. Det innebär att den transformativa potential som finns i Brundtlandrapportens idé om en ny utvecklingsväg för samhället i begränsad utsträckning får genomslag i museernas policyarbete (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 20).

6. Diskussion och slutsatser

Det övergripande resultatet i denna studie är att museimyndigheterna formulerar ett tydligt ansvar i relation till klimatkrisen, men att detta ansvar i hög grad anpassas till deras redan etablerade uppdrag. Klimatfrågan kan därmed inte betraktas som en yttre aspekt eller som en omfattande omvärdering av institutionernas roll. I stället bör den integreras i befintliga verksamhetslogiker genom hållbar förvaltning, kunskapsförmedling, samverkan och intern styrning.

Det centrala resultatet är därför inte huruvida museerna tar ansvar, utan hur detta ansvar formuleras och avgränsas. När klimatfrågan uttrycks genom uppföljning, upphandling, publik verksamhet och resurseffektivitet blir den både tydligt närvarande och institutionellt hanterbar. Samtidigt innebär detta att klimatansvaret i stor utsträckning formas inom ramarna för redan etablerade sätt att förstå och organisera museernas verksamhet.

6.1. Klimatansvar som institutionaliserad hållbarhet

Ett resultat är att klimatfrågan i materialet sällan uttrycks som en direkt kris. Den artikuleras i stället genom språk om hållbarhet, miljö, framtid och ansvar. Detta innebär att klimatansvaret integreras i museernas verksamhet på ett sätt som gör det hanterbart organisatoriskt, men som samtidigt begränsar utrymmet för mer genomgripande förändring.

I denna undersökning framstår socialekologisk och institutionell teori som komplementära perspektiv för att förstå hur denna begränsning uppstår. Bookchins (2006) socialekologi synliggör klimatkrisen som ett uttryck för sammanflätade samhälleliga och ekologiska strukturer, medan institutionell teori bidrar till att förklara hur organisationer tenderar att anpassa förändring till etablerade och legitima handlingsmönster (Meyer, 2021, s. 250, 262). Därutöver erbjuder Hausknost med flera (2016) en förklaring till den mekanism genom vilken denna anpassning sker. De visar hur symboliska system tenderar att kanalisera aktörskap till former av förändring som i minsta möjliga utsträckning hotar systemets stabilitet

(s. 141). Tillsammans gör dessa perspektiv det möjligt att förstå hur museernas klimatansvar formas i skärningspunkten mellan klimatkrisens strukturella dimensioner, institutionell stabilitet och systemkompatibla former av förändring.

I materialet blir detta tydligt genom att klimatansvaret främst formuleras genom mål, uppföljning, rutiner och verksamhetsutveckling. Krav på genomgripande omställning, såsom klimatkrisens krav på förändring, översätts därmed till handlingsformer som är systemkompatibla, synliga och mätbara, men sällan transformativa. De former av klimatagerande som skulle kunna utmana relationen till ekonomisk tillväxt, marknadslogik eller konsumtionssamhället är i stor utsträckning frånvarande i materialet. Hållbarhetsarbetet framträder därmed som dubbelt: det fungerar både som ett svar på klimatkrisen och som ett sätt att avgränsa och stabilisera den inom institutionellt acceptabla ramar. Klimatansvaret blir på så sätt tydligt närvarande, men sällan omstörtande. Museernas uppdragstraditioner, professionella normer och förvaltningslogiker fungerar här som strukturer som definierar vad som uppfattas som möjligt, legitimt och genomförbart i relation till klimatansvar.

Ur ett socialekologiskt perspektiv framstår klimatfrågan i materialet som mer än en intern miljöfråga. Den är nära kopplad till frågor om makt, resurser och relationen mellan mänskliga och materiella system, och därmed också till hur museer bidrar till att forma förståelser av natur och kultur. Samtidigt visar analysen att denna relation sällan formuleras som en tydlig natur-kultur-syntes. Naturhistoriska riksmuseet utgör ett undantag, där kopplingen mellan natur och kultur är mer direkt integrerad, medan övriga museer i högre grad hanterar relationen genom hållbarhets- och förvaltningsspråk. Natur och kultur binds därmed ofta samman genom organisatoriska och administrativa processer snarare än genom ett explicit teoretiskt resonemang.

Resultatet ligger nära tidigare forskning där det identifierats ett återkommande glapp mellan retorik och vilka åtgärder som faktiskt vidtas i museers klimatarbete. Nieroba och Geisler (2025) visar exempelvis att klimatfrågan ofta skrivs in i strategidokument, men att den i praktiken formuleras på ett sätt som är ytligt och saknar mer transformativa ansträngningar (s. 366, 379). I denna studie framträder

ett liknande resonemang, där klimatansvaret visserligen erkänns, men omformas på sätt som gör det möjligt att förena med den befintliga verksamheten. Samtidigt fungerar tidigare forskning som en brygga mellan teori och empiri. Janes (2024) betonar museets potential att fungera som en länk mellan natur och kultur och som en aktör i samhällelig resiliens, medan Sutton (2020) lyfter museers roll i att forma offentlig förståelse av klimatfrågan. Fackler (2023) visar hur hållbarhet kan omforma museers självförståelse, och Pasikowska-Schnass (2023) pekar på hur klimatförändringar redan påverkar kulturarvsinstitutioners praktiker.

Mot denna bakgrund kan museernas klimatansvar förstås som en förhandling mellan transformativ potential och institutionell stabilitet. Museerna positionerar sig i relation till klimatkrisen och erkänner dess betydelse, men gör detta genom former som är organisatoriskt legitima och praktiskt genomförbara. I relation till Harrison med fleras (2020) resonemang om kulturarvets framtida villkor innebär detta en spänning mellan kontinuitet och förändring. Bevarande framstår därmed inte som stabilitet, utan som en pågående förhandling som formas i relation till förändrade materiella och ekologiska villkor.

Denna institutionella begränsning kan dock inte förstås enbart utifrån organisatoriska villkor. Den speglar också den polariserade politiska kontext som beskrevs i inledningen av denna studie, där klimatfrågan i Sverige är föremål för djupa politiska konflikter, även mellan de partier som ytterst styr museimyndigheternas uppdrag genom regleringsbrev och budgetprioriteringar (Axelsson, Källman & Matti, 2025, s. 49). Samtidigt innebär principen om armlängds avstånd inom svensk kulturpolitik att staten inte direkt styr museernas innehåll eller pedagogiska inriktning, vilket ger institutionerna ett visst självständigt utrymme att formulera sitt ansvar. Däremot när klimatfrågan hanteras inom ett politiskt landskap där den förda politiken under mandatperioden bedömts som otillräcklig för att nå klimatmålen och där nödvändiga beslut skjutits på till framtiden (Klimatpolitiska rådet, 2026, s. 6–7), förstärks incitamenten för offentliga institutioner att formulera klimatansvar i ett neutralt och administrativt hållbarhetsspråk snarare än i termer av kris eller konflikt. Museernas styrdokument blir därmed en avspegling av en politisk ordning som möjliggör klimathandling

inom vissa gränser, men som sällan öppnar för de mer radikala frågor som Bookchin (2006) menar är nödvändiga för en verklig ekologisk omställning.

Studiens huvudsakliga bidrag ligger i att synliggöra de mekanismer genom vilka denna begränsning produceras och upprätthålls. Genom att kombinera socialekologisk och institutionell teori visar analysen att klimatansvarets form inte främst kan förstås som ett resultat av bristande vilja eller medvetenhet. I stället formas det av symboliska och organisatoriska strukturer som tenderar att översätta förändringstryck till legitima och systemkompatibla handlingsformer. Resultaten bekräftar därmed tidigare forskning som visar att museers klimatengagemang ofta stannar vid policyformuleringar och administrativa lösningar, men bidrar samtidigt med en fördjupad förståelse av varför detta mönster verkar vara så stabilt över olika museityper och dokumentkategorier.

6.2. Museernas roll i klimatkrisen

Materialet visar att museernas ansvar inte enbart formuleras som förvaltning av samlingar, utan som ett bredare samhällsuppdrag där kunskap, publik verksamhet och framtidsorientering står i centrum. Klimatansvar uttrycks i hög grad som ett ansvar att bidra till förståelse, reflektion och delaktighet, exempelvis genom formuleringar om ökad kunskap, handlingskraft, demokratisk samhällsutveckling och globala kulturarvsfrågor. Rollen framstår därmed som kommunikativ och pedagogisk, snarare än som direkt kopplad till klimatkrisen som konflikt eller brytpunkt.

I detta avseende ligger resultaten nära tidigare forskning. Museer har lyfts fram som aktörer som kan bidra till klimatförståelse och samhällelig omställning, bland annat genom att påverka hur klimatfrågan tolkas och förstås i offentligheten (Sutton, 2020). Samtidigt har det betonats att kulturarvsinstitutioner inte bara förvaltar det förflutna, utan också påverkas av klimatförändringar och behöver anpassa sina verksamheter därefter (Pasikowska-Schnass, 2023). Harrison med flera (2020) betonar vidare att kulturarvsinstitutioner inte enbart förvaltar det förflutna, utan också bidrar till att forma framtida förståelser av förändring och ansvar. I materialet syns detta i museernas betoning av framtidsorientering, även om denna i stor

utsträckning förblir knuten till etablerade former av förvaltning och kunskapsproduktion.

Det som framträder i denna studie är dock en viss förskjutning i hur denna roll formuleras. Även om museerna positionerar sig som samhällsaktörer, uttrycks klimatansvaret i styrdokumentet främst genom hållbarhet, lärande och publikt värde, snarare än genom ett explicit språk om kris eller konflikt. Detta innebär att den potentiellt transformativa rollen i stor utsträckning översätts till former som redan är etablerade inom museernas verksamhet.

I linje med Fackler (2023) kan hållbarhet förstås som något som påverkar museets övergripande självförståelse som samhällsaktör. I materialet syns tendenser till en sådan omorientering, där museer positionerar sig i relation till samtida samhällsfrågor. Samtidigt visar analysen att denna förändring i stor utsträckning sker inom ramar som betonar kontinuitet, legitimitet och institutionell stabilitet, vilket begränsar hur långt denna omförhandling av museernas roll sträcker sig.

Detta dubbla förhållningssätt, där museerna samtidigt omorienterar sig och förblir inom etablerade ramar, kan förstås genom både Hausknost med fleras (2016, s. 141) analys av kanalisering av aktörskap och Meyers (2021, s. 250) institutionella teori. Hos Hausknost med flera kanaliseras förändringstryck till systemkompatibla former som inte destabiliserar den etablerade strukturen, medan Meyer visar hur organisationer söker legitimitet genom att anpassa sig till rådande modeller och handlingsmönster. Museernas klimatansvar blir därmed både tydligt och integrerat i verksamheten, men samtidigt formulerat på ett sätt som upprätthåller institutionell stabilitet.

Denna dubbelhet väcker även frågor till museimyndigheterna om vad deras roll i klimatkrisen faktiskt innebär. Å ena sidan pekar materialet på en reell omorientering: klimatfrågan är närvarande, den integreras i verksamhetsplaner och hållbarhetspolicies, och museerna positionerar sig uttryckligen som samhällsaktörer i relation till samtida ekologiska utmaningar. Å andra sidan visar analysen att denna omorientering i låg grad utmanar rådande verksamhetslogiker eller öppnar för de mer genomgripande frågor som Bookchin (2006) menar är nödvändiga.

Konsekvensen blir att museernas roll i klimatkrisen främst framstår som en roll inom krisen, inte i relation till den. Klimatansvaret blir därmed en fråga om att göra det man redan gör, fast bättre, snarare än att omförhandla vad museet bör vara i en tid av ekologisk kris. Här blir kontrasten till Janes särskilt tydlig. Han beskriver museet som en slags livbåt i en tid av multikris och samhällelig kollaps, och argumenterar för att museer måste ompröva både sitt uppdrag och de värden som styr verksamheten (Janes, 2024, s. 4–5). Museernas klimatansvar formuleras i de analyserade styrdokumenterna dock snarare som en utveckling av det befintliga uppdraget: bättre förvaltning, mer kunskap, stärkt samhällsroll. Det som saknas är ett språk för att hantera klimatkrisen som en konfliktfylld och politiskt laddad fråga, där olika intressen står mot varandra och där museernas neutralitet i sig kan vara en positionering. I ljuset av den polariserade politiska kontext som beskrivits tidigare blir denna avsaknad begriplig men också problematisk, eftersom den riskerar att befästa föreställningen att klimatfrågan kan hanteras inom ramen för rådande institutionella strukturer.

Här blir Harrison med fleras (2020) perspektiv åter relevant. Om kulturarv förstås som en praktik där samhället lär sig leva med transformation snarare än att enbart bevara kulturarv, öppnas frågan om museernas roll inte bara handlar om att formulera ett ansvar, utan om att aktivt delta i att omförhandla vad ansvar i klimatkrisen kan innebära. Studien visar att detta i dagsläget endast sker i begränsad omfattning.

6.3. Museitypernas olika sätt att översätta klimatansvar

Även om analysen visar en gemensam övergripande logik där klimatansvaret institutionaliseras genom hållbarhet, förekommer tydliga variationer i hur detta ansvar ges innehåll beroende på museernas uppdrag och kunskapsområden. Den centrala skillnaden ligger inte i om museerna arbetar med hållbarhet, utan i hur klimatansvaret översätts och integreras i verksamheten.

Naturhistoriska riksmuseet utgör det tydligaste exemplet på en integrerad modell, där klimatfrågan kopplas till biologisk mångfald, forskning och samlingar, och

därmed blir en del av museets kunskapsproduktion och identitet. I linje med Janes (2024) kan detta förstås som en position där museet närmar sig rollen som en bro mellan natur och kultur, där vetenskaplig kunskap, samhällsfrågor och framtidsorientering binds samman. Även ett av dokumentens visuella och formella utformning signalerar denna ambition. Den strategiska planen *Våra strategiska val för en livskraftig planet 2023–2030* är tydligt bearbetad med bilder, grafisk profil och genomarbetad layout, vilket ger dokumentet karaktären av ett utåtriktat visionsdokument snarare än enbart ett internt styrdokument. Denna estetik understryker samtidigt hur klimatfrågan positioneras som en central del av museets offentliga identitet och framtidsvision.

Samtidigt bör denna skillnad tolkas med viss försiktighet, eftersom materialet inte är helt jämförbart mellan myndigheterna. För Naturhistoriska riksmuseet och Statens historiska museer ingår mer utåtriktade strategi- och visionsdokument i materialet, medan Världskulturmuseerna och Moderna Museet i högre grad formulerar sina hållbarhetsmål inom ramen för verksamhetsplaner och andra interna styrdokument. Skillnaden kan därför delvis spegla dokumenttyp snarare än enbart olika nivåer av klimatengagemang. Samtidigt visar Naturhistoriska riksmuseets strategiska plan tydligt hur klimat- och hållbarhetsfrågor också används för att kommunicera museets identitet och samhällsroll utåt.

Hos Statens historiska museer formuleras klimatansvaret i stället genom kulturarvsförvaltning, demokrati och långsiktig samhällsnytta. Här integreras hållbarhet i en stabil institutionell logik, men utan att utvecklas till ett tydligt ekologiskt eller krisorienterat språk. Klimatansvaret blir organisatoriskt legitimt och praktiskt hanterbart, men samtidigt avskuret från den typ av krisorienterat språk som skulle kunna motivera en mer genomgripande omprövning av verksamhetens inriktning.

Statens museer för världskultur placerar klimatansvaret i ett globalt och normativt sammanhang, med kopplingar till rättvisa, mänskliga rättigheter och samhällsdebatt. Samtidigt omsätts detta i stor utsträckning genom organisatoriska och administrativa former, vilket gör att klimatansvaret framsår som tydligt integrerat men begreppsligt indirekt. I linje med Jochumsen et al. (2022) kan detta

förstås som en del av en bredare utveckling där museer kopplas till globala hållbarhetsagendor, men där denna koppling formas olika beroende på institutionell kontext.

Moderna Museet representerar en mer operativ modell, där klimatansvaret i första hand uttrycks genom verksamhetens genomförande, såsom produktion, inköp och materialhantering. Här framstår klimatfrågan som en fråga om hur verksamheten organiseras, snarare än som en del av ett bredare samhälleligt eller ekologiskt resonemang.

Sammantaget visar variationerna att klimatansvaret inte har en enhetlig form inom museisektorn, utan anpassas till olika institutionella logiker. Detta innebär att hållbarhet fungerar som ett gemensamt språk, men att dess betydelse och räckvidd varierar beroende på hur nära klimatfrågan kopplas till museernas kärnuppdrag.

En ytterligare aspekt är att museernas hållbarhetsarbete speglar olika förhållningssätt till de tre dimensionerna i FN:s hållbarhetsmodell. Naturhistoriska riksmuseets betoning av biologisk mångfald och ekologisk hållbarhet ligger nära Brundtlandrapportens ekologiska utgångspunkt, medan den sociala dimensionen är mindre framträdande i styrdokumentet trots att rapporten särskilt betonar grundläggande mänskliga behov och global rättvisa (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 54). Statens historiska museer och Världskulturmuseerna inkluderar i högre grad sociala och ekonomiska aspekter, men detta sker främst genom övergripande policyformuleringar snarare än genom konkreta ekologiska mål. Moderna Museets fokus på resurseffektivitet och verksamhetsstyrning fångar samtidigt Brundtlandrapportens betoning av hur teknik och samhällelig organisering påverkar miljöns bärkraft (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 54), men saknar till stor del den framtids- och rättviseorienterade dimension som präglar rapportens ursprungliga hållbarhetsförståelse. Att ingen av museimyndigheterna fullt ut integrerar alla tre hållbarhetsdimensionerna visar därmed hur hållbarhet riskerar att bli sektoriellt och institutionellt avgränsat snarare än ett sammanhållet perspektiv, trots att begreppet används inom samma museisektor.

6.4. Slutsatser och vidare forskning

I denna studie har jag undersökt hur fyra svenska museimyndigheter formulerar sitt ansvar i relation till klimatkrisen i sina styrdokument. Det övergripande resultatet visar att klimatansvaret är tydligt närvarande i materialet, men att det i hög grad formuleras inom ramen för museernas etablerade institutionella logiker. Klimatfrågan integreras i verksamheten genom hållbarhet, styrning, kunskapsförmedling och samhällsroll. Den görs därmed organisatoriskt legitim och praktiskt hanterbar, men sällan transformativ. Studiens centrala slutsats är därför inte huruvida museerna tar ansvar, utan hur detta ansvar formuleras, avgränsas och institutionaliseras.

Analysen visar vidare att relationen mellan natur och kultur formuleras olika beroende på museityp, från en tydlig integrering hos Naturhistoriska riksmuseet till mer indirekta hållbarhetskopplingar hos de övriga myndigheterna. Hållbarhet inkluderas i samtliga museers uppdrag, men begreppet fylls med olika innebörder, från vetenskaplig kunskapsproduktion och kulturarvsförvaltning till verksamhetsstyrning och global samhällsorientering, snarare än att fungera som en enhetlig förståelseram. Klimat- och hållbarhetsambitioner översätts dessutom i stor utsträckning till mål, rutiner och administrativa processer. Detta gör klimatansvaret organisatoriskt möjligt att integrera i verksamheten, men begränsar samtidigt utrymmet för en mer genomgripande omprövning av museernas samhällsroll.

Studiens huvudsakliga bidrag ligger i att synliggöra de mekanismer genom vilka denna begränsning produceras och upprätthålls. Genom att kombinera socialekologisk och institutionell teori visar analysen att klimatansvarets form inte främst kan förstås som ett resultat av bristande vilja eller medvetenhet. I stället formas det av symboliska och organisatoriska strukturer som tenderar att översätta förändringstryck till legitima och systemkompatibla handlingsformer. Resultaten bekräftar därmed tidigare forskning som visar att museers klimatengagemang ofta stannar vid policyformuleringar och administrativa lösningar, men bidrar samtidigt med en fördjupad förståelse av varför detta mönster förekommer så stabilt över olika museityper och dokumentkategorier.

Denna studie öppnar för flera vidare forskningsfrågor. Analysen visar att klimatansvaret i museernas styrdokument i hög grad formas inom etablerade institutionella logiker, vilket väcker frågor om hur dessa formuleringar förhåller sig till faktisk praktik. Det finns fortfarande begränsad kunskap om hur policydokument omsätts i det dagliga arbetet, i vilken utsträckning mål och visioner realiseras samt var eventuella glapp mellan retorik och praktik uppstår. Mot bakgrund av klimatkrisens accelererande konsekvenser och museernas roll som kulturarvsförvaltare, kunskapsinstitutioner och offentliga arenor blir detta en alltmer angelägen fråga.

Etnografiska studier av museers arbetsprocesser, intervjuer med museipersonal och analyser av utställningsproduktion skulle kunna ge en mer fördjupad förståelse av hur klimatansvar omsätts i praktiken och om de institutionella ramar som identifierats i denna studie utmanas, omförhandlas eller reproduceras i det dagliga arbetet. Det vore särskilt intressant att undersöka om vissa museer aktivt försöker bryta med etablerade logiker och under vilka förutsättningar sådana förändringsprocesser blir möjliga. Sådan forskning skulle inte bara bidra till förståelsen av museer som organisationer, utan också till kunskap om villkoren för institutionell förändring i en tid där krav på omställning kommer från flera håll samtidigt.

Vidare har denna studie enbart analyserat styrdokument och inte hur museerna kommunicerar klimatfrågan genom externa kanaler såsom hemsidor, utställningar eller pressmaterial. Framtida forskning skulle därför kunna jämföra den bild av klimatansvar som formuleras i interna styrdokument med den som presenteras i offentlig kommunikation. En sådan jämförelse skulle kunna synliggöra eventuella skillnader mellan institutionell styrning och utåtriktad självbild, särskilt hos museer där klimatspråket är relativt begränsat i styrdokumentet men samtidigt framträder tydligare i publika projekt och kommunikationsinsatser. Även regleringsbrevens utformning skulle kunna analyseras för att förstå hur klimatfrågan ramas in på politisk nivå. Även om principen om armlängds avstånd innebär att staten inte direkt styr museernas innehåll eller prioriteringar, sätter regleringsbreven ramar för myndigheternas uppdrag och rapporteringskrav, vilket kan påverka hur klimatansvar formuleras i styrdokumentet.

Komparativa studier som inkluderar kommunala, regionala eller internationella museer skulle dessutom kunna undersöka om de mönster som identifierats i svenska statliga museer är kontextspecifika eller mer generella. Även studier som utförs under en längre tidsperiod vore värdefulla för att analysera hur klimatansvarets form förändras över tid i takt med att klimatkrisens konsekvenser blir alltmer påtagliga och samhällets förväntningar på kulturinstitutioner förändras. En sådan forskning skulle kunna bidra till en djupare förståelse av museernas faktiska handlingsutrymme och samhällsansvar i en tid präglad av ekologisk och social omvandling.

6.5. Avslutande reflektioner

Avslutningsvis vill jag återvända till Liu Cixins museum på Pluto där det blir tydligt att det fiktiva scenariot fungerar som en kontrast till studiens resultat. I *Death's End* framstår museet som en reaktion på en överhängande och oundviklig undergång. Mänskligheten inser att den inte längre kan rädda sig själv och väljer i stället att bevara spåren av sin existens för en okänd framtid. Museet blir därmed ett uttryck för resignation snarare än förändring.

Resultaten i denna studie pekar i en annan riktning. De svenska museimyndigheterna formulerar ett klimatansvar som är handlingsinriktat, framtidsorienterat och integrerat i den löpande verksamheten. Fokus ligger inte på undergång, utan på kontinuitet, anpassning och förbättring. Samtidigt visar analysen på en tydlig paradox. Klimatansvaret är närvarande, men det formuleras främst inom ramar som gör det organisatoriskt hanterbart snarare än transformativt. Frågor som skulle kunna öppna för en mer genomgripande omprövning, exempelvis kring ekonomisk tillväxt, konsumtionssamhället eller de politiska villkoren för institutionell förändring, är i stor utsträckning frånvarande i materialet.

I detta avseende närmar sig museerna paradoxalt nog delvis det plutoska museets logik, inte genom att planera för undergång, utan genom att hantera klimatkrisen inom ramar som lämnar de grundläggande strukturerna relativt oberörda. Frågan

blir därmed om det finns en väg mellan plutosk resignation och institutionell anpassning.

En sådan väg skulle innebära att museerna varken viker sig inför klimatkrisen eller nöjer sig med att integrera den i befintliga verksamhetslogiker. I stället skulle den kräva ett aktivt och medvetet arbete med att identifiera var de institutionella gränserna går och i vilka avseenden de kan, eller bör, överskridas. Ett första steg kan vara att myndigheterna i sina styrdokument benämner klimatkrisen som det den faktiskt är: en kris. Principen om armlängds avstånd innebär att staten inte detaljstyr museernas innehåll, vilket ger institutionerna ett reellt handlingsutrymme att formulera klimatansvar på sätt som går utöver administrativa rutiner och målstyrning. Frågan är dock om museerna själva är villiga att använda detta utrymme, eller om de institutionella normer och professionella traditioner som format verksamheterna samtidigt fungerar som ett inre hinder för en mer långtgående omorientering.

Ett vidare steg på vägen skulle kunna vara att synliggöra de mekanismer som denna studie identifierat: att klimatansvaret visserligen formuleras, men inom ramar som tenderar att neutralisera dess transformativa potential. När museer blir medvetna om hur deras interna styrning både möjliggör och begränsar klimathandling öppnas också en möjlighet att mer aktivt förhålla sig till dessa gränser.

I stället för att enbart fråga hur klimatansvar kan integreras i den befintliga verksamheten skulle museerna också kunna fråga vad som behöver förändras för att verksamheten i sig ska kunna omformas i relation till klimatkrisen. Det är en betydligt svårare fråga, men också en mer angelägen sådan om museerna ska kunna vara något annat än förvaltare av ett framtida Pluto-minne.

Här blir Harrison med fleras (2020) perspektiv särskilt relevant. Deras förståelse av kulturarv som en praktik där samhället lär sig leva med transformation snarare än att enbart bevara öppnar upp för ett annat sätt att förstå museernas roll. En sådan omorientering skulle kräva att museer inte bara integrerar klimatfrågan i befintliga styrlogiker, utan också använder sin offentliga position för att formulera mer grundläggande frågor om tillväxt, rättvis omställning och institutionellt ansvar.

Förhoppningsvis behöver mänskligheten aldrig bygga det där museet på Pluto. Om museer ska vara en del av samhällets klimatomställning snarare än bara förvaltare av det som gått förlorat, krävs dock att klimatansvaret också ges utrymme att utmana de strukturer inom vilka det i dag formuleras.

7. Källförteckning

Axelsson, S., Källman, S. & Matti, S. (2025). Hur polariserad är den svenska klimat- och energipolitiken? En jämförelse mellan väljare och valda. I: Öhberg, P. & Ahlbom, J. (red.), *Riksdagens landskap*. Göteborg: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet, s. 49–66.

Bookchin, M. (2006). *Social Ecology and Communalism*. Oakland: AK Press.

Boréus, K. (2022). Texter i vardag och samhälle. I: Ahrne, G. & Svensson, P. (red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (3 uppl.). Stockholm: Liber, s. 181–199.

Europaparlamentet och rådet (2016). *Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter (allmän dataskyddsförordning)*.

Fackler, G. (2023). ‘Sustainability as a driving force: perspectives on museums in Germany as social actors’, *Museum International*, 75(1–4), s. 178–193.
<https://doi.org/10.1080/13500775.2023.2343207>

Haberl, H., Fischer-Kowalski, M., Krausmann, F. & Winiwarter, V. (2016). *Social Ecology: Society-Nature Relations across Time and Space*. Cham: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-33326-7>

Harrison, R. et al. (2020). *Heritage Futures: Comparative Approaches to Natural and Cultural Heritage Practices*. London: UCL Press.
<https://doi.org/10.14324/111.9781787356009>

ICOM-CC & IIC (2014). *Environmental Guidelines: ICOM-CC and IIC Declaration*. Tillgänglig på: <https://www.icom-cc.org/en/environmental-guidelines-icom-cc-and-iic-declaration> (Hämtad: 13 januari 2026).

Janes, R. R. (2024). *Museums and Societal Collapse*. London: Routledge.

Jochumsen, H., Johnston, J. & Vårheim, A. (2022). 'Pursuing sustainable futures through LAMs', i Hvenegaard Rasmussen, C., Rydbeck, K. & Larsen, H. (red.), *Libraries, Archives, and Museums in Transition*. London: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781003188834>

Klimatpolitiska rådet (2026). *Klimatpolitiska rådets rapport 2026*. Rapport nr 9. Stockholm: Klimatpolitiska rådet.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län & Länsstyrelsen i Hallands län (2016). *Kulturarv för framtida generationer – med klimatperspektiv på Västsveriges kulturarv*. Rapport 2016:48/2016:18.

Meyer, J., Jepperson, R.L. & Meyer, J.W. (2021). Institutional Theory and World Society. I: *Institutional Theory: The Cultural Construction of Organizations, States, and Identities*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 243–280.

Moderna Museet (2016). *Moderna Museets miljöpolicy*.

Moderna Museet (2022). *Policy för förvärv av konst till Moderna Museets samling*. Dnr MM 2021/105.

Moderna Museet (2025). *Verksamhetsplan 2025*. Dnr MM 24/140.

Moderna Museet (2026). *Om Moderna Museet*. Tillgänglig på:
<https://www.modernamuseet.se/stockholm/sv/om-museet/> (Hämtad: 18 april 2026).

Naturhistoriska riksmuseet (2018). *Riktlinjer för förvärv, accession och deaccession vid Naturhistoriska riksmuseet*. Dnr 3.1.4-252-2017.

Naturhistoriska riksmuseet (2023). *Våra strategiska val för en livskraftig planet: strategisk plan 2023–2030*.

Naturhistoriska riksmuseet (2024). *Miljöpolicy*. Ärendenummer 586-2024.

Naturhistoriska riksmuseet (2026). *Om oss*. Tillgänglig på:

<https://www.nrm.se/om-oss> (Hämtad: 18 april 2026).

Naturvårdsverket (2024). *Klimatförändringarnas effekter i Sverige*. Tillgänglig

på: <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatforandringar/klimatet-i-framtiden/effekter-i-sverige/> (Hämtad: 12 januari 2026).

Nieroba, E. & Geisler, R. (2025). 'Museums and climate change discourse: the selected case studies analysis', *Museum Management and Curatorship*, 40(3), s. 365–385. <https://doi.org/10.1080/09647775.2024.2393156>

Pasikowska-Schnass, M. (2023). *Museums, libraries and archives in the face of climate change challenges*. Brussels: European Parliamentary Research Service. PE 753.970.

Romanello, M. et al. (2025). *The 2025 report of the Lancet Countdown on health and climate change: climate change action offers a lifeline*. London: The Lancet.
Statens historiska museer (2014). *Miljöpolicy Statens historiska museer*. Referens 131-651-2014.

SFS 2017:720. *Klimatlag*. Stockholm: Klimat- och näringslivsdepartementet.

Statens historiska museer (2022). *Inriktningsplan 2022–2026*.

Statens historiska museer (2023). *Hållbarhetspolicy*. Dnr 131-1313-2023.

Statens historiska museer (2025). *Förvaltningspolicy för samlingarna vid Statens historiska museer*. Dnr 3.2 1-00863-2025.

Statens historiska museer (2026). *Om myndigheten*. Tillgänglig på:

<https://shm.se/om-myndigheten/> (Hämtad: 18 april 2026).

Statens museer för världskultur (2022). *Regler och riktlinjer för inköp och upphandling vid Statens museer för världskultur*. Version 1.3.

Statens museer för världskultur (2025a). *Miljö- och hållbarhetsmål 2026–2028*. Dnr 331/2025–1.1.2.

Statens museer för världskultur (2025b). *Hållbarhetspolicy*. Dnr 381/2025–1.1.2.

Statens museer för världskultur (2026). *Verksamhetsplan 2026*. Dnr 399/2025–1.2.

Statens museer för världskultur (2026). *Om världskulturmuseerna*. Tillgänglig på: <https://www.varldskulturmuseerna.se/om-varldskulturmuseerna/> (Hämtad: 18 april 2026).

Sutton, S. (2020). 'The evolving responsibility of museum work in the time of climate change', *Museum Management and Curatorship*, 35(6), s. 618–635. <https://doi.org/10.1080/09647775.2020.1837000>

Sveriges Museer (2023). *Rekommendationer för klimatmässig hållbarhet inom den svenska museisektorn*. Tillgänglig på: <https://sverigemuseer.se/wp-content/uploads/2023/11/beslutad-version-klimatmassigt-hallbara-museer-styrelsemotet-14-september.pdf> (Hämtad: 13 januari 2026).

Svenska FN-förbundet (2022) *Hållbarhetspolicy*. Fastställd av styrelsen 2022-02-18. Stockholm: Svenska FN-förbundet. Tillgänglig på: <https://fn.se/wp-content/uploads/2022/03/Hållbarhetspolicy.pdf> (Hämtad: 19 maj 2026).

World Commission on Environment and Development (1987) *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. UN Document A/42/427. Tillgänglig på: <https://digitallibrary.un.org/record/139811?v=pdf> (Hämtad: 19 maj 2026).

